
Erhverv og kompetence- forsyning i Haderslev

- En analyse af rammer for vækst i
Haderslev Kommune

December, 2024

IRISgroup

I denne rapport præsenteres en erhvervs- og uddannelsesanalyse af Haderslev Kommune.

Analysen kortlægger Haderslevs erhvervmæssige præstationer og belyser, hvilke erhverv der dominerer i kommunens erhvervsstruktur. Den giver et dybere indblik i, hvad disse erhverv konkurrerer på, og hvorfor de står stærkt i Haderslev Kommune.

Derudover giver analysen et overblik over, hvordan den lokale arbejdsstyrke er sammensat uddannelsesmæssigt i forhold til resten af regionen og landet. Den viser også, hvilke uddannelser der udbydes i Syddjylland, og hvordan optaget på forskellige uddannelsesretninger i Syddjylland adskiller sig fra det øvrige land.

Formålet med analysen er at kvalificere Haderslev Erhvervsråds og Haderslev Kommunes indsats for at styrke de lokale rammebetingelser.

Analysen er udarbejdet af IRIS Group på vegne af Haderslev Erhvervsråd og Haderslev Kommune. De primære datakilder er registerdata samt interviews med toneangivende virksomheder, statslige arbejdspladser, uddannelsesinstitutioner samt udvalgte forskere og eksperter.

Afsnit 1 indeholder en kort sammenfatning af analysens resultater og giver et bud på udviklingsspor i erhvervsfremmeindsatsen.

Dernæst bliver der i afsnit 2 skabt et samlet overblik over kommunens erhvervsstruktur, og hvordan erhvervslivet i Haderslev Kommune har klaret sig de seneste år. Afsnit 3 går yderligere i dybden med de erhverv, der dominerer i kommunen.

Afsnit 4 giver et overblik over uddannelseslandskabet samt arbejdskraftens uddannelsesbaggrund i Haderslev og hele den sydjyske region, mens afsnit 5 ser på rekrutteringsudfordringer og brug af efter- og videreuddannelsessystemet.

Endelig præsenterer afsnit 6 et samlet overblik over konkrete indsatser, som kan være med til at styrke erhvervsudviklingen i kommunen og adgangen til kvalificeret arbejdskraft.

Indhold

1. Sammenfatning og udviklingsspor

4

2. Erhvervslivets profil og udvikling i Haderslev Kommune

10

3. Haderslevs erhvervmæssige styrkepositioner

21

3.1 Metal- og maskinindustri

3.2 Fødevarer

3.3 Transport og logistik

3.4 Bygge og anlæg

4. Uddannelser og arbejdskraft

38

5. Adgang til kompetencer og kompetenceudvikling

49

6. Forslag til erhvervspolitiske indsatsområder

54

Bilag

64

IRIS GROUP

CHRISTIANS BRYGGE 28, 1. SAL

DK-1559 KØBENHAVN V

IRISGROUP@IRISGROUP.DK

WWW.IRISGROUP.DK

1. Sammenfatning – kommunens profil som erhvervskommune

Haderslev – en robust og stabil erhvervskommune

Haderslev Kommune fremstår som en robust erhvervskommune. Kommunen huser kun få store virksomheder, men til gengæld en stor mangfoldighed af veldrevne små og mellemstore virksomheder (SMV'er) inden for en vifte af erhverv.

Mange af kommunens virksomheder fokuserer på nicher, hvor de er førende i Danmark eller europæisk, og baserer sig på en dyb faglighed, der er opbygget over en årrække. Der ses i forlængelse heraf også en stabil fremgang i eksporten.

Erhvervs- og beskæftigelsesmæssigt skiller Haderslev Kommune sig ud på fem områder:

- Fødevarer (inkl. landbrug og fødevarerproduktion)
- Metal- og maskinindustri (inkl. ventilation og køling)
- Transport og engroshandel
- Bygge & anlæg
- Større statslige arbejdspladser

Kommunen er ikke præget af stærke lokale klyngerelationer, da virksomhederne på de nævnte områder kun i begrænset omfang køber, sælger og samarbejder internt i kommunen (bortset fra bygge & anlæg, der bl.a. udfører opgaver for kommunen).

Haderslev Kommune har også oplevet en stabil vækst i den private beskæftigelse, der dog ligger lidt under landsgennemsnittet. Herudover er kommunen kendetegnet ved forholdsvis få iværksættere.

Gode rammevilkår

Haderslev Kommune skiller sig på flere områder ud som en kommune, der kan tilbyde attraktive generelle rammevilkår for etablerede virksomheder.

Den geografiske beliggenhed med god adgang til motorvejsnettet sikrer nærhed til både det danske/nordiske og det nordeuropæiske marked. Kommunen har etableret flere attraktive erhvervsarealer med god plads, og samtidig opleves Haderslev Kommune af de lokale virksomheder som en fleksibel kommune med et højt serviceniveau. Sagsbehandlingen ved f.eks. byggesager er hurtig og effektiv.

Endelig er kommunen kendetegnet ved en stabil arbejdskraft, omend især specialiseret arbejdskraft med en videregående uddannelse ofte skal rekrutteres udefra.

Udvalgte resultater af analysen

Den private beskæftigelse i Haderslev Kommune er i perioden 2017-22 vokset med 6 pct. I resten af landet har stigningen været på 11 pct.

30 pct. af de privat beskæftigede i Haderslev Kommune var i 2022 ansat i virksomheder med mere end 50 ansatte. På landsplan var andelen 40 pct.

I 2022 var andelen af vækstvirksomheder 9,3 pct. i Haderslev Kommune, hvilket er lidt under regions- og landsgennemsnittet på henholdsvis 10,6 pct. og 11,1 pct.

Etableringsraten (andelen af nye virksomheder) var i 2022 4,4 pct. i Haderslev Kommune. Det var lidt under regionsgennemsnittet på 4,6 pct. og noget under tallet for hele landet på 5,1 pct.

Andelen af udenlandske medarbejdere i kommunens virksomheder er på fem år steget fra 9 pct. til 12,2 pct. Stigningen er stærkere end i både resten af regionen og hele landet.

Haderslev Kommunes største branche er bygge & anlæg, der i 2022 beskæftigede 1.475 fuldtidsansatte. I perioden 2017-22 voksede branchen med 22 pct. mod 19 pct. i resten af landet.

Fødevarerområdet er det erhvervsområde, hvor Haderslev Kommune er mest specialiseret. Specialiseringsgraden for primære erhverv er 2,7, mens den er 1,8 inden for fødevarerindustri. En gennemsnitskommune har en specialiseringsgrad på 1,0.

Haderslev Kommune som sydjysk erhvervscentrum – fire udviklingsspor

Haderslev Kommune har et godt udgangspunkt for at skabe fortsat vækst i antallet af private arbejdspladser og styrke positionen som en attraktiv erhvervs Kommune.

Kommunen huser et stort antal veldrevne og konkurrencedygtige virksomheder, der for manges vedkommende har ambitioner og forventninger om vækst. Samtidig betyder den mangfoldige erhvervsstruktur mindre sårbarhed over for udvikling i specifikke erhverv og virksomheder.

Når dertil lægges de gode rammevilkår, virker det meget realistisk, at kommunens overordnede vækst mål om 1.000 flere arbejdspladser i 2030 kan realiseres – alene i den private sektor. I perioden 2017-22 steg antallet af private arbejdspladser med 144 årligt.

En fortsættelse af den positive trend kræver dog en aktiv erhvervs- og uddannelsespolitik i Haderslev Kommune og hele den sydjyske region. Ud fra analysen har vi identificeret fire udviklingsspor, som er centrale for at realisere vækst målet (se også uddybende forslag til erhvervspolitiske indsatsområder i afsnit 6).

Fire spor på vejen til et sydjysk erhvervscentrum

- Vedligehold det mangfoldige og robuste erhvervsfundament
- Styrk innovationskraften gennem adgang til vidensmiljøer
- Styrk optaget på de tekniske uddannelser og skab stærkere uddannelsesmiljøer i den sydjyske region
- Skab stærke rammer for grøn omstilling i virksomhederne

Vedligehold det mangfoldige og robuste erhvervsfundament

Den mangfoldige erhvervsstruktur med mange veldrevne virksomheder, der bygger på stærke nicher, er Haderslev Kommunes erhvervmæssige DNA. Kommunen er gennem årtier lykkedes med at skabe og tiltrække virksomheder inden for brancher, der i dag netop efterspørger den type af rammebetingelser, lokalområdet er stærk på.

Det er vigtigt at værne om disse erhverv, hvis kommunens vækst mål skal realiseres. Det kræver (ud over indsatser under de tre øvrige udviklingsspor):

- Fortsat udlægning af erhvervsjord, der gør det nemt at udvide og bygge nyt samt at tiltrække flere virksomheder inden for disse brancher.
- Stærkt beredskab ift. at betjene virksomheder med interesse for at flytte til Haderslev Kommune.
- Fastholdelse af kommunens høje serviceniveau og hurtige/fleksible sagsbehandling.
- Befolkningsvækst, der sikrer adgang til lokal arbejdskraft til et erhvervsliv i vækst.
- Lokal erhvervsfremme, der letter små og mellemstore virksomheders adgang til viden og netværk.

Herudover er det vigtigt at styrke iværksætterkulturen, så arbejdspladserne også kommer fra nye virksomheder – fx i form af virksomheder, der spindes ud af eksisterende virksomheder med fokus på nye, lovende forretningsområder.

Styrk innovationskraften gennem adgang til vidensmiljøer

Mange af Haderslevs virksomheder er markedsførende inden for produkter og løsninger, der er udviklet og forfinet gennem en årrække. De konkurrerer på kvalitet, kundetilpassede løsninger, service og anvendelse af ny teknologi.

Analysen viser, at kravene til at fastholde de stærke markedspositioner er stigende og især afhænger af to forhold:

- Adgang til højt kvalificeret arbejdskraft, idet virksomhederne giver udtryk for et stigende behov for bl.a. ingeniører, softwareudviklere, konstruktører og cand.merc'er).
- Evnen til at hjemtage og udnytte ny viden fra universiteter og andre videninstitutioner.

Udfordringen er i den sammenhæng, at antallet af højtuddannede borgere i kommunen er lavt – specielt inden for de tekniske områder. Samtidig ligger videninstitutioner i betydelig geografisk afstand, og det er svært for mange af kommunens små og mellemstore virksomheder at knytte kontakter til forskere og studerende.

I dette lys er det vigtigt, at den lokale erhvervs politik fokuserer på:

- At lette virksomhedernes adgang til studerende og forskere på bl.a. SDU.
- At facilitere samarbejde med universiteter med afsæt i virksomhedernes behov samt at hjælpe virksomhederne med at bruge relevante erhvervsfremmeordninger.
- At understøtte virksomheder i deres arbejde med at professionalisere HR-arbejdet, herunder også i forhold til international rekruttering.

Udviklingsspor 3

Styrk optaget på de tekniske uddannelser og skab stærke uddannelsesmiljøer i den sydjyske region

I erhvervsmæssig sammenhæng er Haderslev Kommune bestemt ikke en uddannelsesby. De lokalt udbudte uddannelser retter sig primært mod den offentlige sektor.

Nøgleerhvervene i kommunen peger på betydelige og stigende rekrutteringsudfordringer på flere områder, herunder:

- Faglært arbejdskraft inden for en vifte af fag – smede, elektrikere, tømrere, montører, pølsemagere, chauffører, m.fl.
- Diplomingeniører (fx softwareingeniører) og produktionsteknologer.
- Bygningskonstruktører.
- Ingeniører og andre højtuddannede med teknisk baggrund.

Et helt centralt problem i den sydjyske region er i den forbindelse, at optaget på de tekniske uddannelser er meget lavt sammenlignet med resten af landet. Det gælder både på erhvervsuddannelserne og de videregående uddannelser.

Hvis kommunens vækst mål skal realiseres er det derfor helt afgørende at etablere et tættere samarbejde med de øvrige kommuner i Sydjylland og uddannelsesinstitutionerne om at styrke attraktiviteten af de tekniske uddannelser i regionen.

Samtidig kan Haderslev Kommune selv arbejde for, at flere af kommunens unge søger mod de tekniske uddannelser – bl.a. ved at sætte fokus på teknik og praksisfaglighed i folkeskoler og gymnasier.

Skab stærkere rammer for grøn omstilling i virksomhederne

Bæredygtighed og grøn omstilling er en megatrend, som påvirker alle dele af erhvervslivet.

De fleste virksomheder i Haderslev Kommune ser både grøn omstilling som en potentiel vækstdriver og som en trend, der er forbundet med udfordringer. Der er et udbredt ønske om, at den grønne omstilling får en fremtrædende rolle i erhvervsfremmeindsatsen i Haderslev Kommune i de kommende år.

Det handler for det første om at sikre mindre virksomheder adgang til viden og inspiration. Det gælder fx i relation til ESG-rapportering, hvor mange virksomheder mødes med nye krav som konsekvens af EU-lovgivning.

For det andet kan Haderslev Kommune selv gå foran ved at sætte fokus på bæredygtighed i sin indkøbs- og udbudspolitik. Det kan medvirke til, at lokale virksomheder får stærkere incitamenter til at investere i grønne teknologier.

For det tredje er adgang til grøn energi en vigtig konkurrenceparameter for en række virksomheder. Virksomhederne efterlyser klare ambitioner for udbygning af den grønne energiforsyning, herunder etablering af VE-parker og fortsat udbygning af fjernvarmenettet.

Endelig efterspørges fokus på affaldshåndtering og -anvendelse. Flere virksomheder ser et potentiale i samarbejde om genanvendelse, upcycling af affald og symbioser, hvor restprodukter i en virksomhed bruges som ressource i andre virksomheder.

2. Erhvervslivets profil og udvikling i Haderslev Kommune

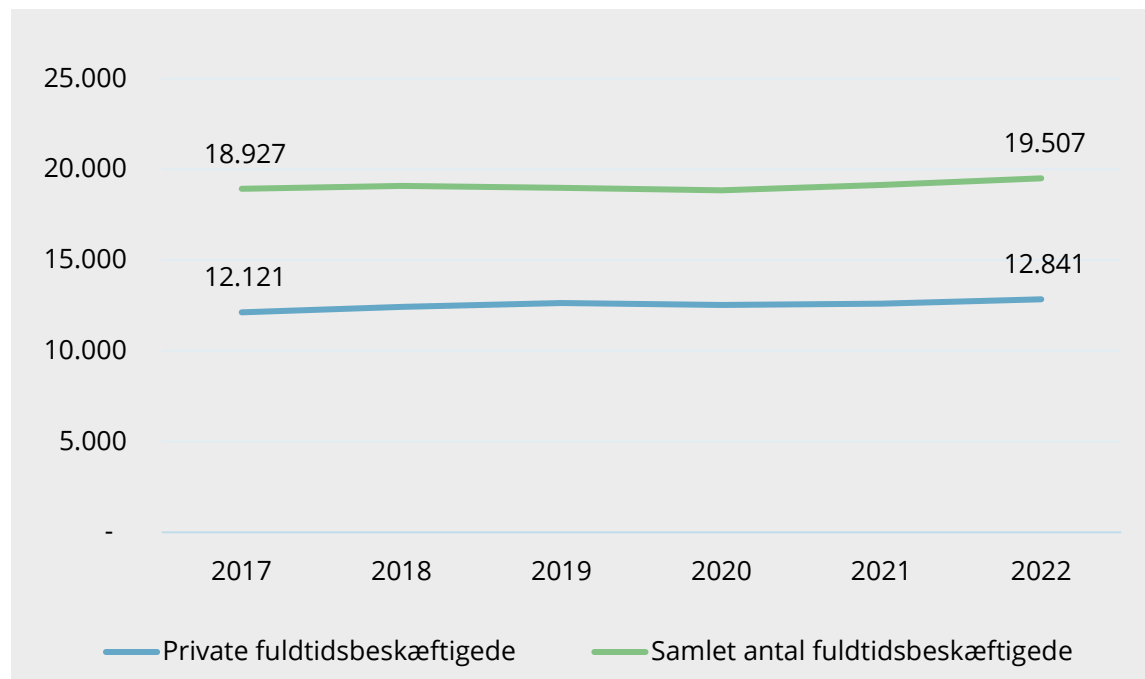
Den private sektor skaber nye jobs i Haderslev

Figuren til venstre viser, at det samlede antal af fuldtidsjob i Haderslev Kommune er steget med 580 fra 2017 til 2022, hvor det udgjorde 19.507 fuldtidsjobs.

Jobvæksten er drevet af den private sektor, som i den samme periode har skabt 720 nye fuldtidsjobs, hvorimod der har været en tilbagegang på 140 jobs i den offentlige sektor. I 2022 var der i alt 12.841 private fuldtidsjobs i Haderslev Kommune.

Selvom det er den private sektor, der har drevet jobvæksten i Haderslev Kommune fra 2017 til 2022, viser figuren til højre, at der har været en mindre stigning i den private beskæftigelse i Haderslev end i hele landet og Region Syddanmark. Stigningen på 6 pct. fra 2017 til 2022 svarer dog til udviklingen i sammenligningskommunerne, der er andre sydjyske kommuner.

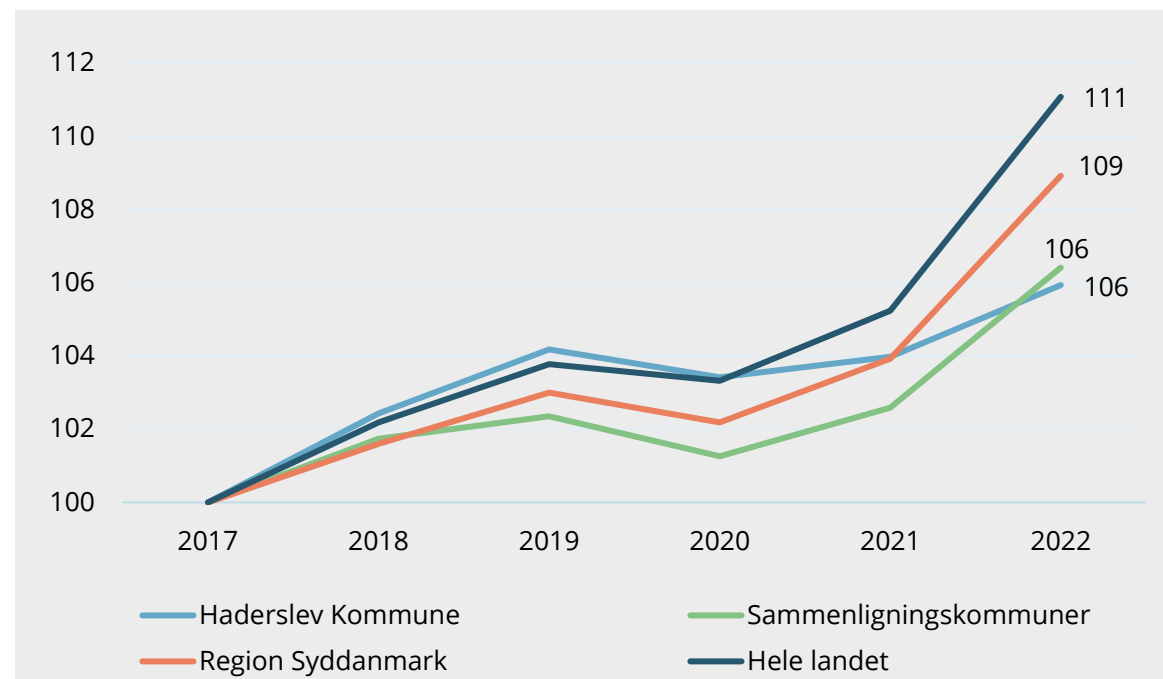
Udvikling i antal fuldtidsjobs i Haderslev Kommune, 2017-22

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Indekseret udvikling i den private beskæftigelse, 2017-22

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Note: Sammenligningskommunerne er Aabenraa, Esbjerg, Vejen, Kolding og Sønderborg

Store beskæftigelsesmæssige udsving i industrien i Haderslev Kommune

Tabellen nedenfor viser, hvordan de private fuldtidsjobs i Haderslev Kommune er fordelt på brancher. Som det fremgår, er bygge & anlæg med 1.475 årsværk den største branche efterfulgt af engroshandel og detailhandel. Det fremgår desuden ses, at udviklingen fra 2017 til 2022 inden for disse tre brancher ikke adskiller sig markant fra udviklingen i hele landet. Haderslev Kommune har derimod oplevet relativt store udsving i udviklingen i flere industribrancher. Fx har der fra 2017 til 2022 været en stigning på 33 pct. inden for kategorien elektronik-, maskin- og transportmiddelindustri, der bl.a. udgøres af virksomheder inden for køle- og ventilationsområdet.

Som det fremgår af kolonnen yderst til højre, har Haderslev Kommune en høj specialisering på 1,7 – 1,8 inden for de tre største fremstillingserhverv, som er elektronik-, maskin- og transportmiddelindustri samt metalindustri og fødevarerindustri. Det betyder, at en næsten dobbelt så stor andel af de privat beskæftigede i Haderslev Kommune arbejder inden for disse brancher i sammenligning med landsgennemsnittet.

Antal fuldtidsjobs, jobvækst og specialisering fordelt på brancher i Haderslev Kommune

	Antal fuldtidsjobs		Jobvækst 2017-2022 (pct.)	Jobvækst i hele landet 2017-2022 (pct.)	Specialiseringsgrad 2022
	2017	2022			
Bygge & anlæg	1.207	1.475	22%	19%	1,2
Engroshandel	1.425	1.380	-3%	7%	1,2
Detailhandel	1.312	1.306	0%	5%	1,0
Landbrug, skovbrug og fiskeri	1.039	1.148	10%	2%	2,7
Elektronik-, maskin- og transportmiddelindustri	831	1.104	33%	8%	1,7
Transport	781	850	9%	10%	1,1
Føde-, drikke- og tobaksvarerindustri	498	619	24%	11%	1,8
Operationel service	436	599	37%	13%	0,7
Private velfærdsinstitutioner	476	486	2%	10%	1,7
Metalindustri	683	458	-33%	-3%	1,8
Hoteller og restauranter	390	452	16%	13%	0,8
Sundhedsvæsen	335	365	9%	25%	1,1
Rådgivning, forskning og udvikling	323	351	8%	19%	0,4
Tekstil, træ, papir, møbelindustri mv.	382	311	-19%	7%	0,8
Undervisning	299	306	2%	8%	1,1
Ejendomshandel og udlejning	326	302	-7%	5%	1,0
Kultur og fritid	247	299	21%	17%	1,4
Reklame og øvrig erhvervsservice	252	236	-6%	10%	1,0
Kemisk industri, Medicinalindustri, Plastindustri mv.	307	221	-28%	12%	0,5
Andre serviceydelser mv.	221	221	0%	6%	0,6
Finansiering og forsikring	185	156	-16%	9%	0,3
Råstof, energi og forsyning mv.	58	112	92%	22%	0,8
Tele, IT og information	67	52	-22%	24%	0,1
Forlag, tv og radio	42	33	-21%	15%	0,2
I alt	12.121	12.841	6%	11%	1,0

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik. Note: En specialiseringsgrad over 1 er udtryk for, at branchens andel af kommunens private beskæftigelse er større end i resten af landet. Hvis specialiseringsgraden er under 1, fylder branchen mindre i kommunen end i resten af landet eller en gennemsnitskommune.

Mange virksomheder inden for landbrug, detailhandel samt bygge & anlæg

Figuren til højre viser, at Haderslev Kommune i 2022 havde flest private virksomheder inden for landbrug efterfulgt af detailhandel samt bygge og anlæg.

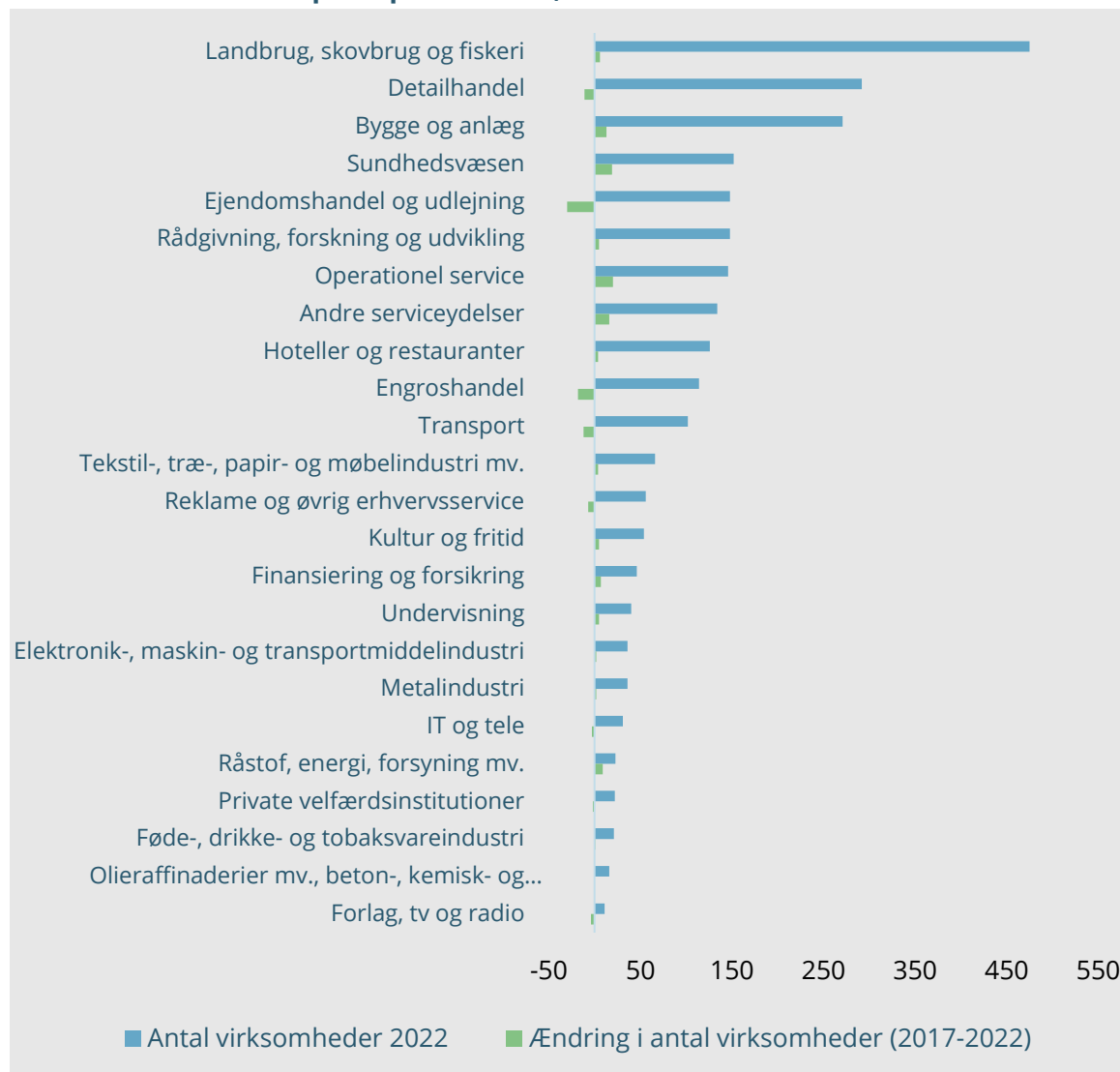
Derudover kan det ses, at der fra 2017 til 2022 har været et nogenlunde stabilt antal virksomheder inden for landbrug, og at der har været en lille tilbagegang i bestanden inden for detailhandel samt en lille fremgang inden for bygge & anlæg.

Når tabellen sammenholdes med tabellen på forrige side kan det konstateres, at der også er store branchemæssige forskelle på den gennemsnitlige virksomhedsstørrelse.

Blandt virksomhederne inden for detailhandel samt bygge & anlæg er det gennemsnitlige antal årsværk per virksomhed henholdsvis 4 og 5, hvorimod det inden for transport og engroshandel er på henholdsvis 8 og 12. Inden for elektronik-, maskin- og transportmiddelindustri er der i gennemsnit 31 fuldtidsansatte per virksomhed.

Antal virksomheder opdelt på brancher, 2022

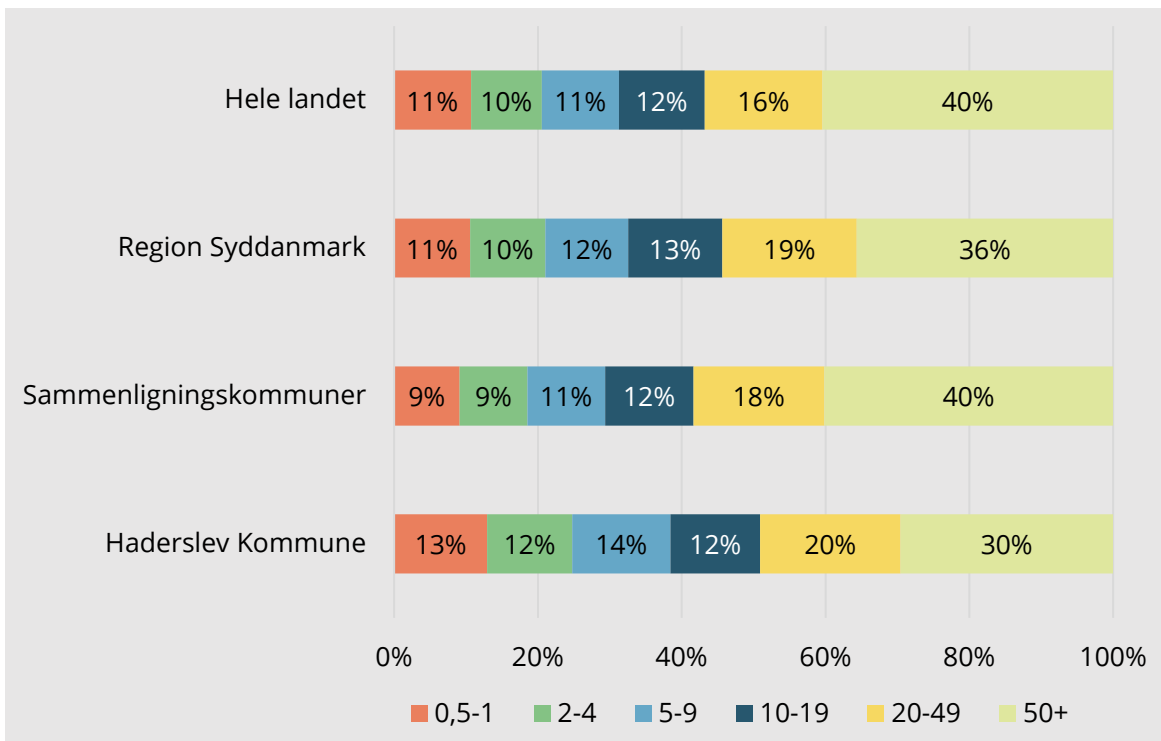
Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Stor andel af de privat beskæftigede i Haderslev Kommune arbejder i mikrovirksomheder

Figuren til venstre viser fordelingen den private beskæftigelse på seks størrelsesgrupper af virksomheder. Som det fremgår, er der en relativt stor andel af de privat beskæftigede i Haderslev Kommune, som arbejder i mikrovirksomheder med højst ni årsværk. Og omvendt er der en større andel beskæftigede i større virksomheder med mindst 50 årsværk i de tre sammenligningskategorier. Dette kan bl.a. forklares med, at der er relativt få meget store virksomheder i Haderslev Kommune. Ifølge de tilgængelige regnskabsregistre er det kun ventilationsindustri-virksomheden Lindab, der har over 250 ansatte i Haderslev Kommune.

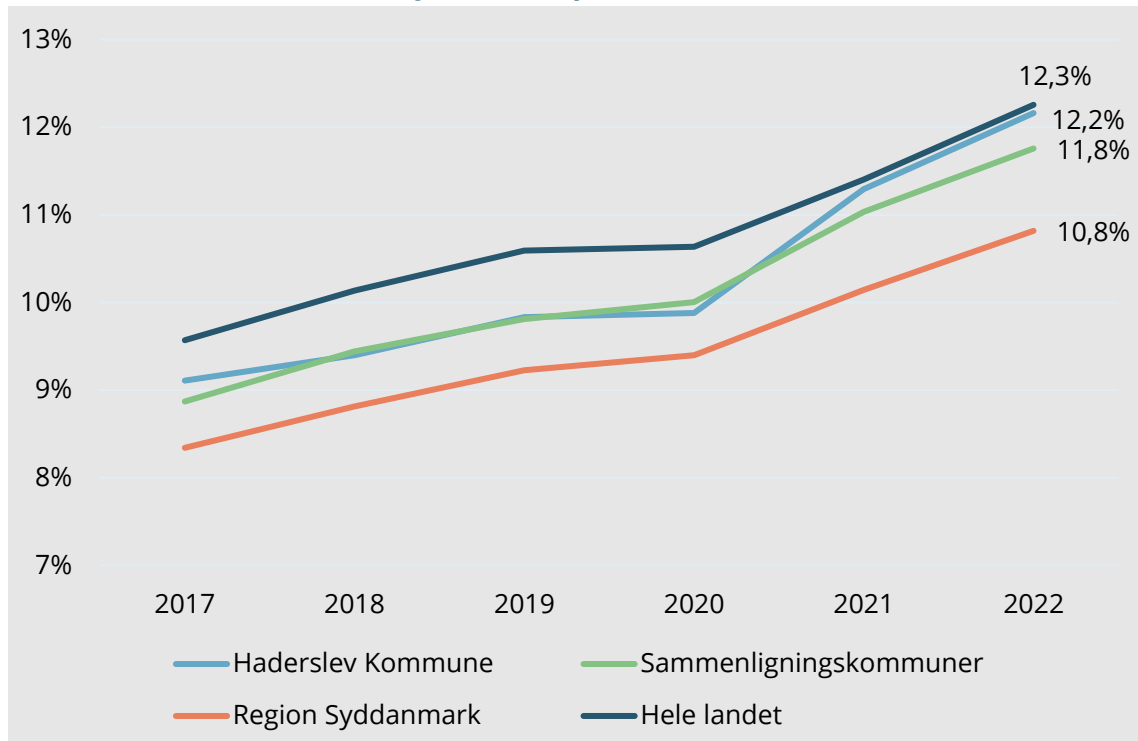
Derudover viser figuren til højre, at andelen af udenlandske medarbejdere i den private sektor i Haderslev Kommune er steget fra ca. 9 pct. i 2017 til over 12 pct. i 2022, og at dette mønster følger den overordnede udviklingstendens i hele landet. Der har dog fra 2020 til 2022 været en noget kraftigere stigning i andelen af udenlandske medarbejdere i den private sektor i Haderslev Kommune end i hele landet. Resultatet tegner således et billede af, at den udenlandske arbejdskraft har fået en stigende betydning for den private sektor i Haderslev gennem de seneste år – det bekræftes i de gennemførte virksomhedsinterview.

Privat fuldtidsbeskæftigelse fordelt på virksomhedsstørrelser, 2022

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Andel udenlandske medarbejdere i den private sektor, 2017-22

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Andel nye virksomheder på niveau med de omkringliggende kommuner

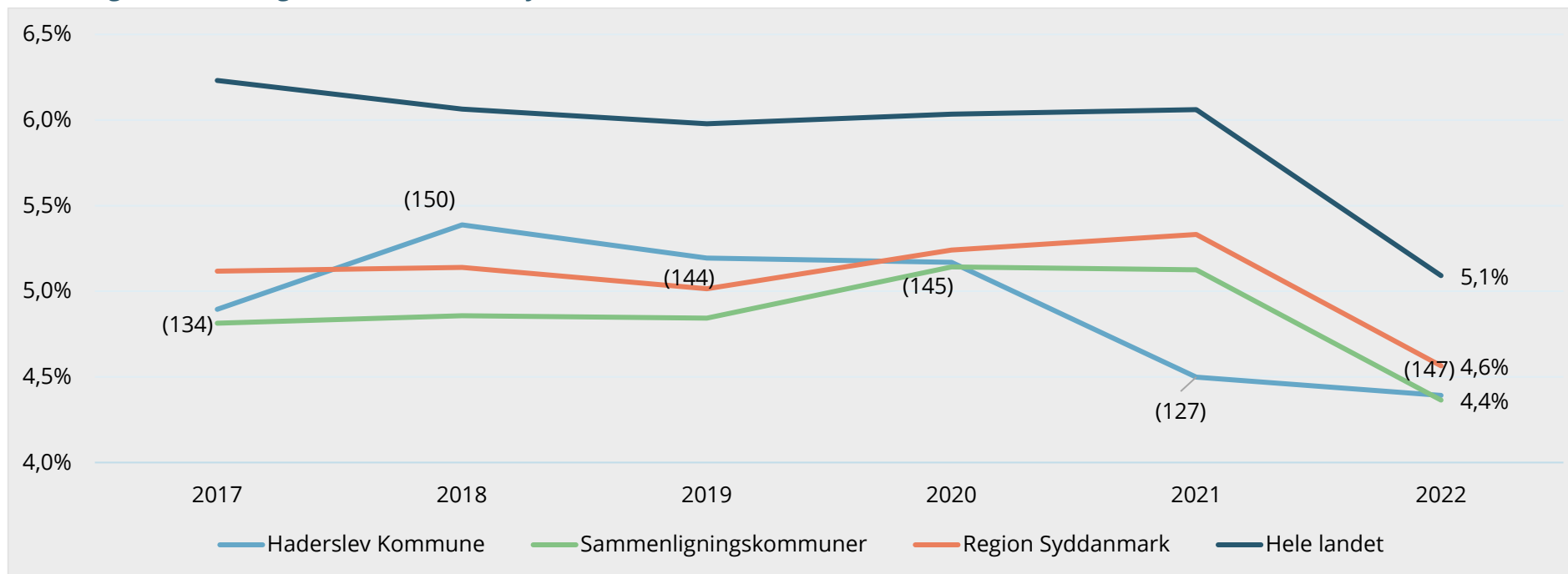
Figuren herunder viser udviklingen fra 2017 til 2022 i andelen af nye virksomheder i forhold til den samlede virksomhedsbestand i Haderslev Kommune og de tre sammenligningskategorier. Tallene i parentes angiver det absolutte antal nyetablerede virksomheder i Haderslev Kommune i de enkelte år.

Som det fremgår, var etableringsraten i 2022 på 4,4 pct. både i Haderslev og sammenligningskommunerne, hvilket er lidt under niveauet i Region Syddanmark på 4,6 pct. og i hele landet på 5,1 pct.

Det skal bemærkes, at det absolutte antal af nyetablerede virksomheder i Haderslev er steget fra 2021 til 2022, og at det generelle fald i etableringsraten fra 2021 til 2022 således skyldes en ændret registreringspraksis hos Danmarks Statistik, jf. infoboksen til højre.

Udviklingen i etableringsraten (andelen af nyetablerede virksomheder), 2017-22

Sidste år ændrede Danmarks Statistik metoden bag opgørelsen af aktive virksomheder i Danmark. Ændringen betyder, at antallet af aktive virksomheder – både etablerede og iværksættervirksomheder – er højere i 2022 end tidligere år.

Da ændringen især har medført en stigning i det samlede antal virksomheder, betyder det, at etableringsraten er lavere i 2022 sammenlignet med tidligere år – selvom antallet af iværksættervirksomheder i de fleste kommuner er højere i 2022 sammenlignet med 2021.

Stigning i overlevelsesraten blandt de nye virksomheder i Haderslev Kommune

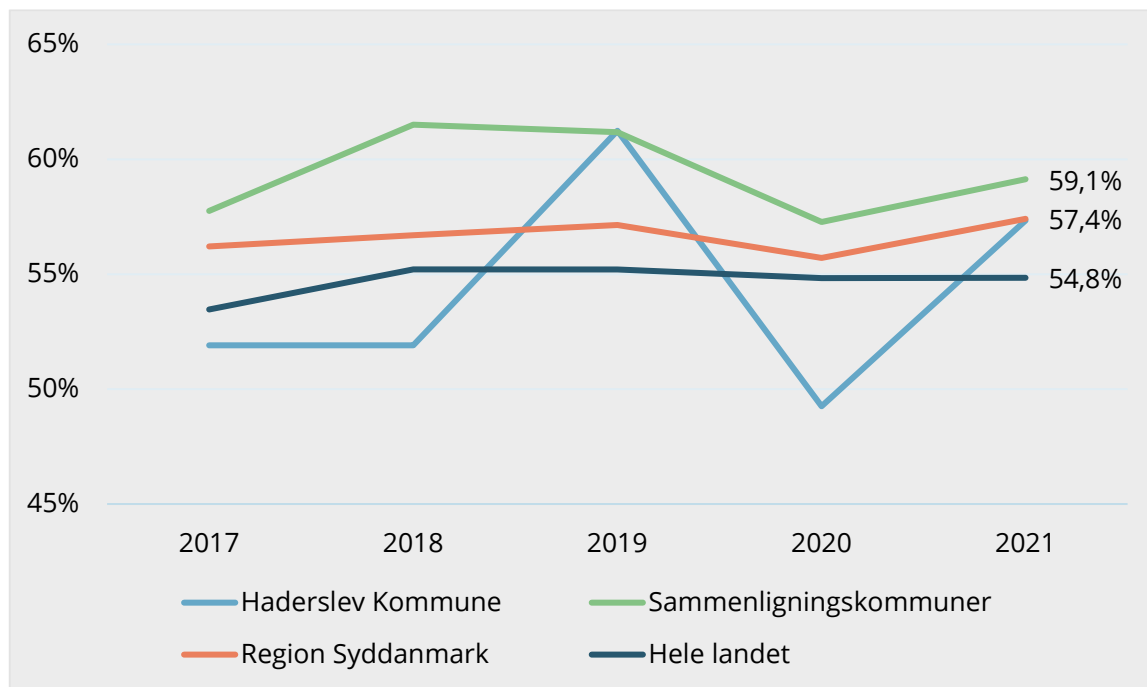
De to figurer på denne side viser udviklingen fra 2017 til 2021 i den treårige og femårige overlevelsesrate for de nyetablerede virksomheder. Det vil sige andelen af nye virksomheder, der formår at fastholde en væsentlig økonomisk aktivitet henholdsvis tre og fem år efter, at de er etableret.

Overlevelsesraten svinger typisk en del fra år til år i de enkelte kommuner, hvilket også kan ses i Haderslev.

Fra 2020 til 2021 er både den treårige og femårige overlevelsesrate steget i Haderslev Kommune. Dermed ligger overlevelsesraterne i Haderslev Kommune over niveauet for hele landet, men fortsat en smule under niveauet i sammenligningskommunerne.

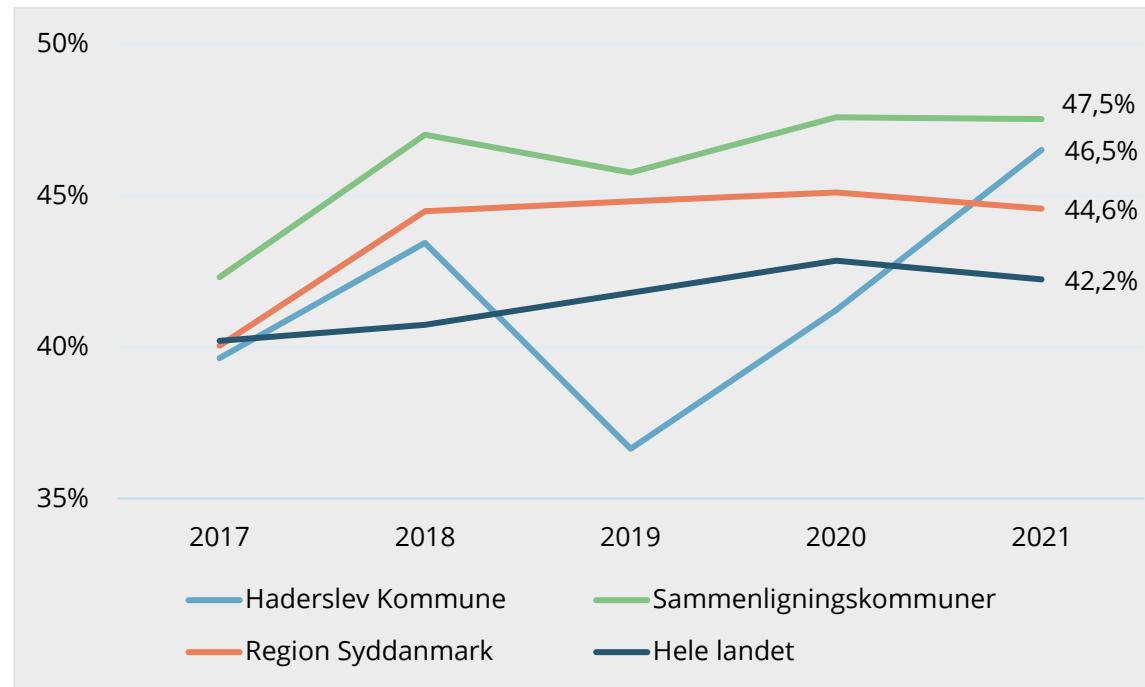

Udvikling i overlevelsesraten (tre år efter etablering), 2017-21

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Udvikling i overlevelsesraten (fem år efter etablering), 2017-21

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

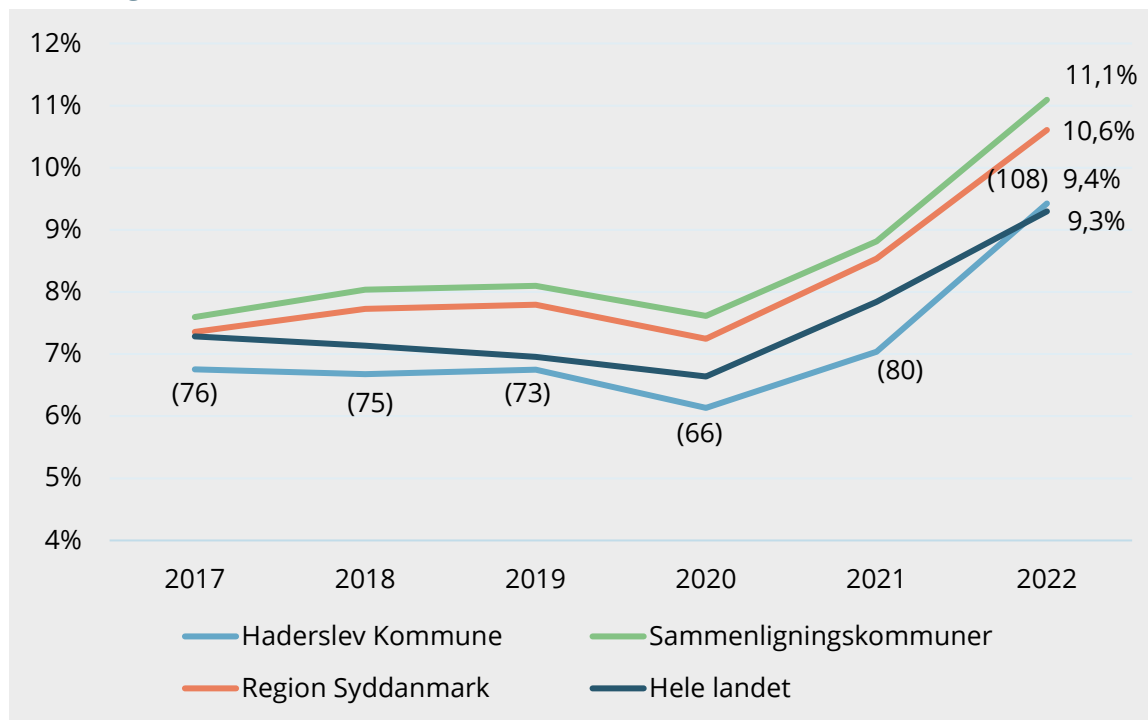
Stigning i antallet af vækstvirksomheder fra 2020 til 2022

Figuren til venstre viser udviklingen i andelen af vækstvirksomheder fra 2017 til 2022 i Haderslev Kommune, sammenligningskommunerne, regionen og hele landet. Det absolutte antal af vækstvirksomheder i de enkelte år i Haderslev Kommune er angivet i parentes. Figuren til højre viser vækstvirksomhedernes fordeling på hovedsektorer i 2022 i Haderslev Kommune, og parenteser angiver fordelingen i hele Region Syddanmark. Opgørelsen fokuserer kun på virksomheder inden for erhverv, der konkurrerer internationalt (typisk i form af erhverv med eksport eller erhverv med mange underleverancer til eksportvirksomheder).

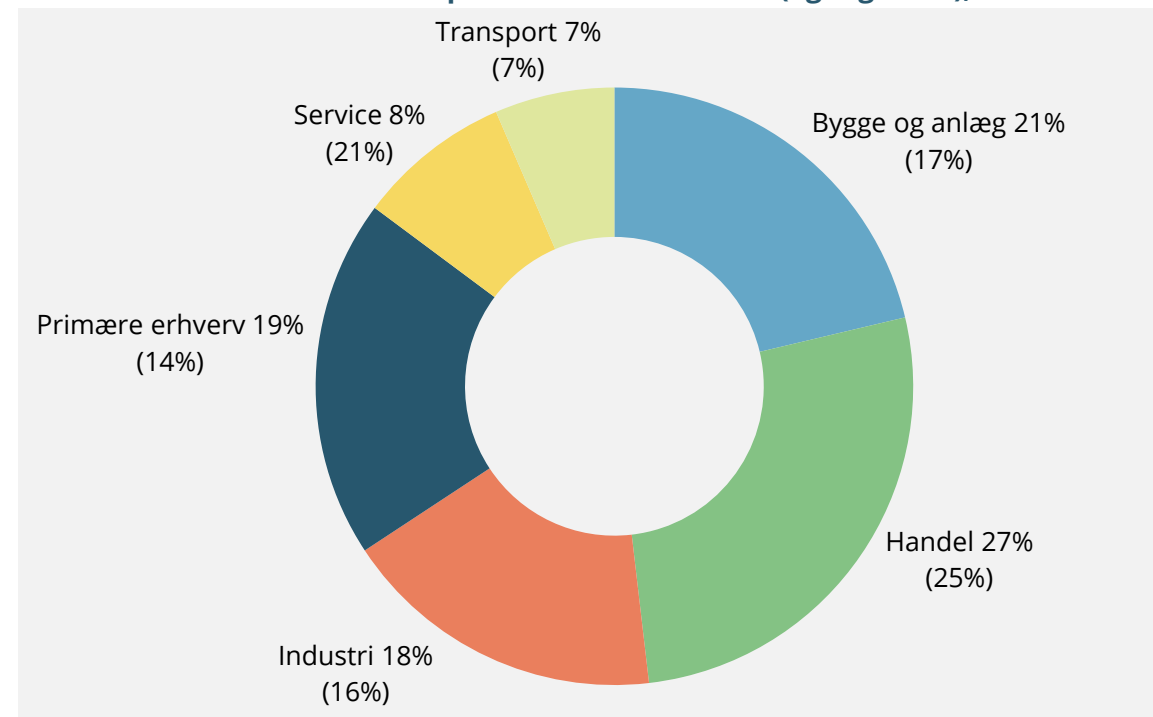
Haderslev Kommune har ligesom sammenligningskommunerne, Region Syddanmark og hele landet oplevet en markant stigning i andelen af vækstvirksomheder fra 2020 til 2022. I 2022 kunne 9,4 pct. af de internationalt konkurrerende virksomheder i Haderslev Kommune betegnes som vækstvirksomheder, hvorimod det i 2020 blot var 6,1 pct. Andelen af vækstvirksomheder i Haderslev Kommune har dog gennem alle årene fra 2017 til 2022 ligget under niveauet i sammenligningskommunerne og resten af regionen.

Størstedelen af vækstvirksomhederne i Haderslev Kommune kom i 2022 fra handelssektoren (27 pct.) efterfulgt af bygge & anlæg (21 pct.), primære erhverv (19 pct.) og industri (18 pct.). I hele Region Syddanmark kom 21 pct. af vækstvirksomhederne fra servicesektoren i 2022, hvorimod det blot var 8 pct. i Haderslev.

Udvikling i andelen af vækstvirksomheder, 2017-22

Vækstvirksomhederne fordelt på sektorer i Haderslev (og regionen), 2022

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

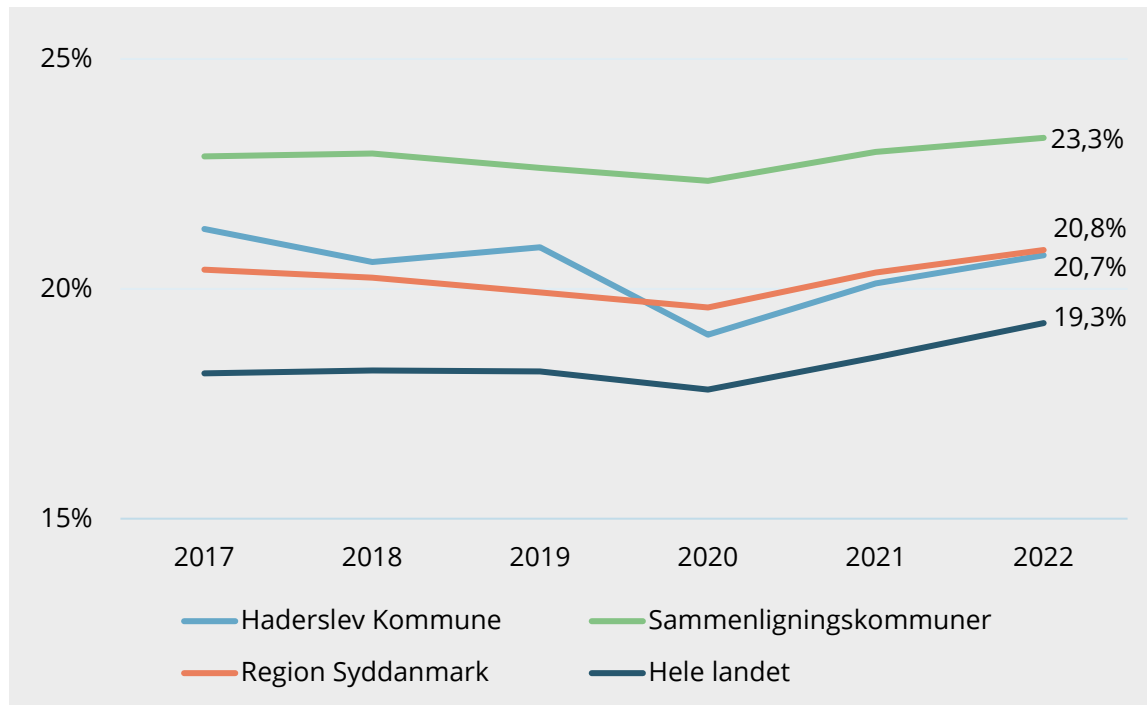
Note: Vækstvirksomheder har haft en årlig omsætningsvækst på mindst 10 pct. de seneste tre år og en absolut vækst på mindst 3 mio. kr. i samme periode. Vækstvirksomheder er opgjort inden for internationalt konkurrerende erhverv.

Stabil andel af eksportvirksomheder i Haderslev Kommune

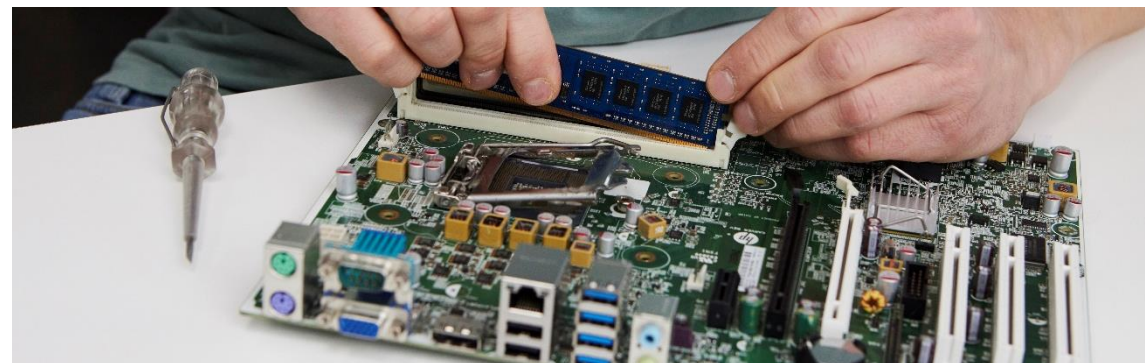
Figuren til venstre viser, at Haderslev Kommune fra 2017 til 2022 har haft en relativt stabil andel af eksportvirksomheder, som i hele perioden har ligget over niveauet for hele landet, men dog under niveauet i sammenligningskommunerne. I 2022 var der 21 pct. eksportvirksomheder i Haderslev, hvilket svarer til gennemsnittet for hele regionen.

Lidt over en tredjedel (34 pct.) af eksportvirksomhederne i Haderslev Kommune kommer fra handelssektoren, og lidt over en femtedel (21 pct.) tilhører de primære erhverv. Det kan ses af figuren til højre. Parenteserne angiver den sektormæssige fordeling af eksportvirksomhederne i hele Region Syddanmark. Som det fremgår, fylder de primære erhverv mere blandt eksportvirksomhederne i Haderslev, hvorimod servicesektoren fylder mindre end i regionen som helhed.

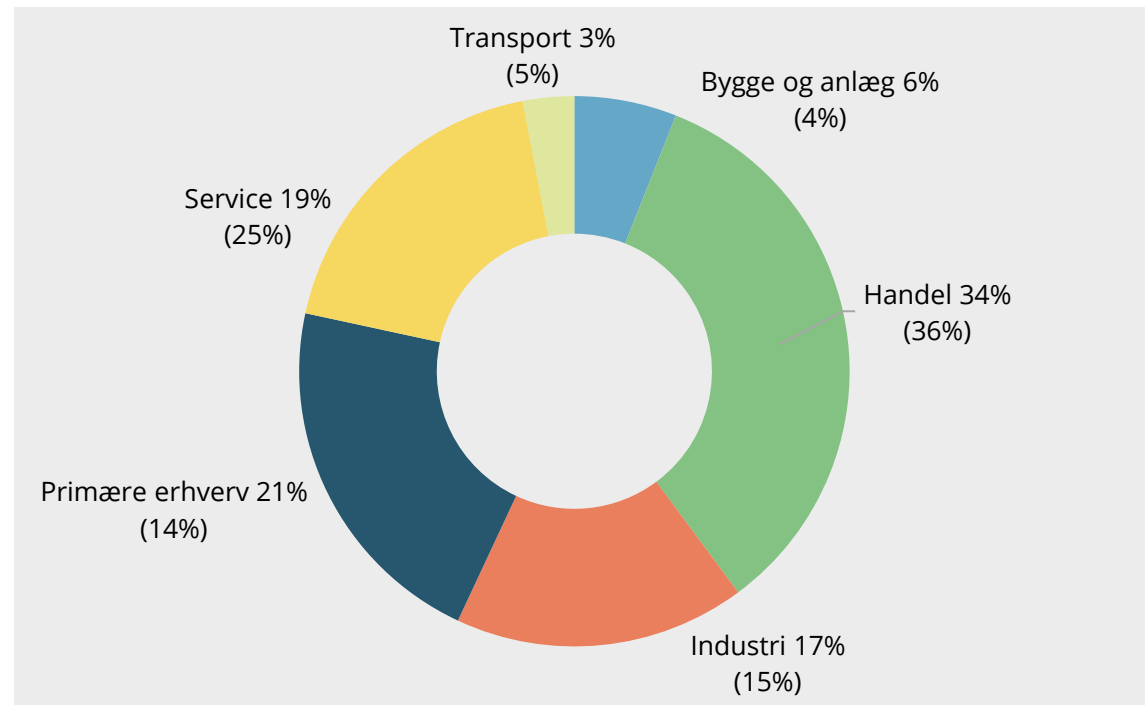
Udvikling i eksportvirksomheder, 2017-22

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Eksportvirksomheder fordelt på sektorer i Haderslev (og regionen), 2022

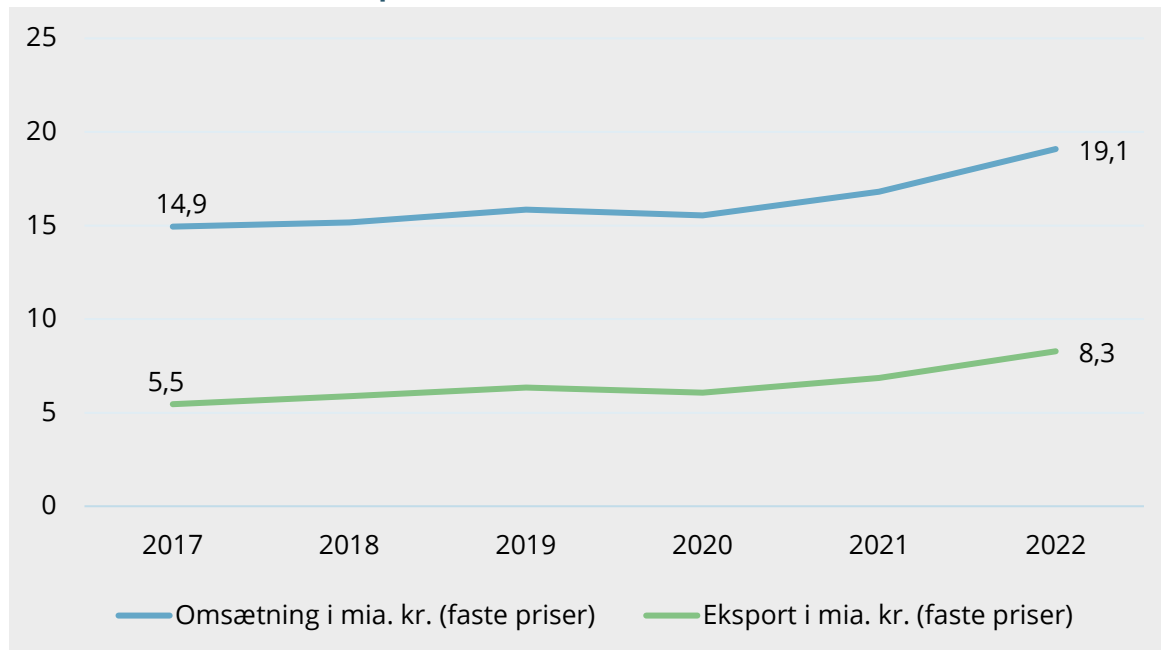
Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Stigning i eksportværdien blandt de eksporterende virksomheder i Haderslev Kommune

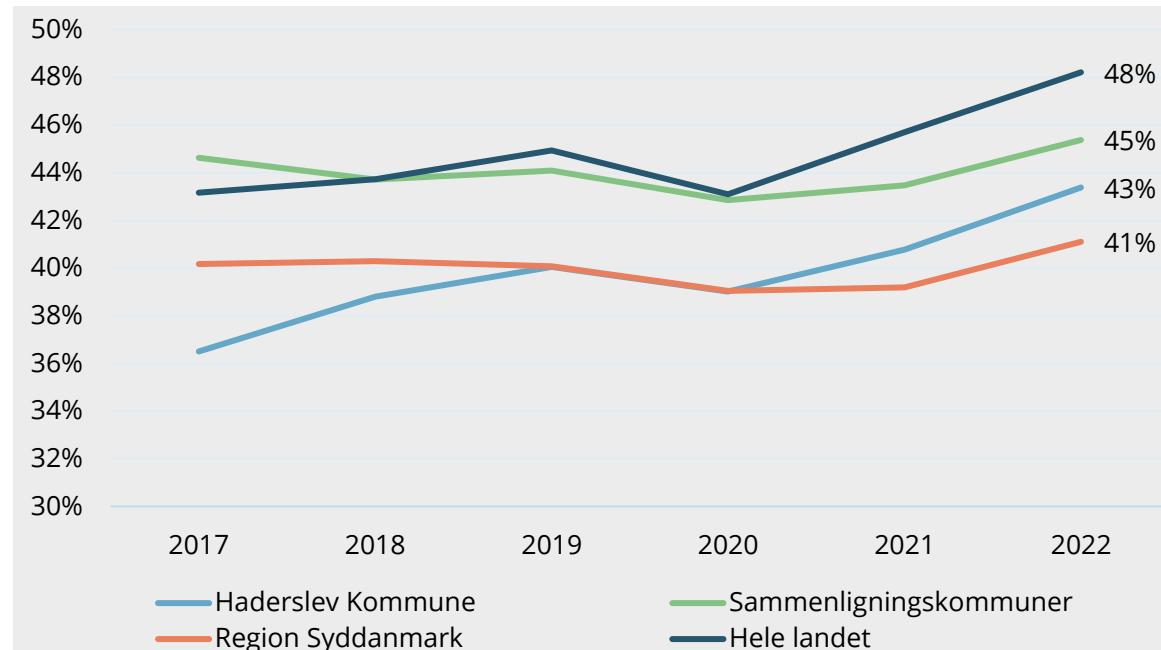
Figureerne på denne side giver et overblik over udviklingen i den samlede eksportværdi blandt virksomheder, der afsætter uden for landets grænser.

Figuren til venstre viser udviklingen i den samlede omsætning blandt de lokale virksomheder med eksport. Og figuren til højre sammenligner eksportens andel af den samlede omsætning blandt virksomhederne i Haderslev og i de tre øvrige sammenligningskategorier. Det fremgår, at den samlede eksportværdi i Haderslev Kommune er vokset fra ca. 5,5 mia. kr. 2017 til ca. 8,3 mia. kr. i 2022, og at eksportens andel af den samlede omsætning i de eksporterende virksomheder også er steget fra 37 pct. til 43 pct.

Samlet omsætning og eksport blandt eksporterende virksomheder i Haderslev Kommune i mia. kr. (2022-priser), 2017-22

Eksportens andel af omsætningen i eksporterende virksomheder, 2017-22

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik

Note: Eksporten er opgjort som virksomhedernes samlede salg fratrukket indenlandsk salg. Opgjort i faste priser (2022-priser). Eksportværdi og omsætning er opgjort på kommuneniveau på baggrund af arbejdsstedernes placering. Da virksomhedernes eksport blandt andet indeholder momsfrataget salg af varer og tjenester, er virksomheder inden for branchen energiforsyning udeladt. Baggrunden herfor er, at energibranchens salg typisk er momsfrataget, selvom det foregår i Danmark.

Haderslev Kommunes erhvervsmæssige styrker

På baggrund af analysen af kommunens specialisering og udvikling på brancheniveau samt dialog med Haderslev Erhvervsråd, der har dyb viden om virksomhedernes faktiske specialisering, har vi indkredset fire erhverv, der fylder meget og klarer sig godt i kommunen. De fire erhverv kan således betragtes som lokale styrkepositioner.

Neden for er givet en kort profil af de udvalgte styrkepositioner, der tager afsæt i både data og gennemførte interview med virksomheder inden for hvert erhverv. De fire lokale styrkepositioner er samtidig udfoldet i det følgende afsnit.

Metal- og maskinindustri

- Metal- og maskinindustri er de produktionserhverv, hvor Haderslev Kommune har den største specialisering. Næsten en dobbelt så høj andel af de privatansatte arbejder inden for disse brancher sammenlignet med hele landet.
- Branchen omfatter en vifte af virksomheder, der arbejder med bl.a. maskinsystemer, metalemner og ventilation.
- Herudover findes højt specialiserede virksomheder inden for sejlbåde og støbeovne.
- Styrkepositionen er baseret på high-end nicheprodukter, der bygger på en dyb faglig kompetence, der er opbygget gennem mange år i virksomhederne.

Transport og engroshandel

- Transport og engroshandel er de to brancher, der til sammen beskæftiger flest privatansatte i Haderslev Kommune.
- I 2022 arbejdede der i alt 2.230 private årsværk inden for de to brancher, hvilket svarer til 17 pct. af alle privatansatte.
- Styrkepositionen består af både mellemstore virksomheder med historiske rødder i kommunen samt afdelinger af internationale koncerner, som nyder godt af den gode adgang til motorvejsnettet, erhvervsarealer. Hertil kommer den centrale placering ift. Skandinavien, det tyske og nordeuropæiske marked.

Fødevarer

- Fødevarerhvervet står stærkt i Haderslev Kommune med høj specialisering inden for både landbrug og fødevarerindustri.
- Klyngen rummer flere virksomheder, der er førende inden for deres forretningsområder. Særlige styrkeområder er økologi, sundhed og slagteri-produkter af høj kvalitet.
- Erhvervet producerer efter høje standarder i Haderslev Kommune – og fremtræder dermed som stærkt konkurrencedygtige på produktion.
- Virksomhederne er kendetegnet ved højt innovationsniveau og samarbejde med universiteter.

Bygge og anlæg

- Bygge- og anlæg er en stor branche, som i 2022 beskæftigede næsten 1.500 årsværk i kommunen.
- Bygge- og anlægsbranchen i Haderslev Kommune har oplevet høj vækst på 22 pct. i perioden 2017-22.
- I kommunen består branchen af enkelte store entreprenørvirksomheder samt en bred gruppe af mellemstore og mindre entreprenør- og håndværksvirksomheder
- Virksomhederne oplever en hård konkurrence på pris, men forsøger også at skille sig ud ved høj kvalitet og effektivitet i projektgennemførelsen og gode samarbejdsrelationer – både indadtil og udadtil.

3. Haderslevs erhvervsmæssige styrkepositioner

Dette afsnit går i dybden med følgende udvalgte erhverv, der spiller en særlig stor rolle for Haderslevs nuværende og fremtidige erhvervsliv:

- Metal- og maskinindustri
- Fødevarer
- Transport og engroshandel
- Bygge og anlæg

For hver lokal styrkeposition bliver givet en kort beskrivelse af karakteristika ved de lokale virksomheder og konkurrenceparametrene inden for den pågældende branche. Derudover bliver virksomhedernes vækstperspektiver og udviklingspotentialer, samt deres syn på styrker og svagheder ved de lokale rammevilkår, gennemgået.

Afsnittet er baseret på interviews med 21 toneangivende virksomheder inden for de udvalgte brancher.

3.1. Metal- og maskinindustri

Karakteristik af metal- og maskinindustri i Haderslev Kommune

Nicheprodukter af høj kvalitet

I Haderslev Kommune domineres metal- og maskinindustri af en række mellemstore virksomheder, der udvikler og producerer nicheprodukter af høj kvalitet. Flere af virksomhederne er verdensledende inden for deres nicheområder. Det gælder fx X-Yachts inden for luksussejlbåde, Gram Air inden for procesventilation og filtrering samt Danitech inden for hydrauliksystemer. Lindab, der er førende inden for indeklima-systemer, er den største virksomhed i gruppen med 350 ansatte i Haderslev Kommune.

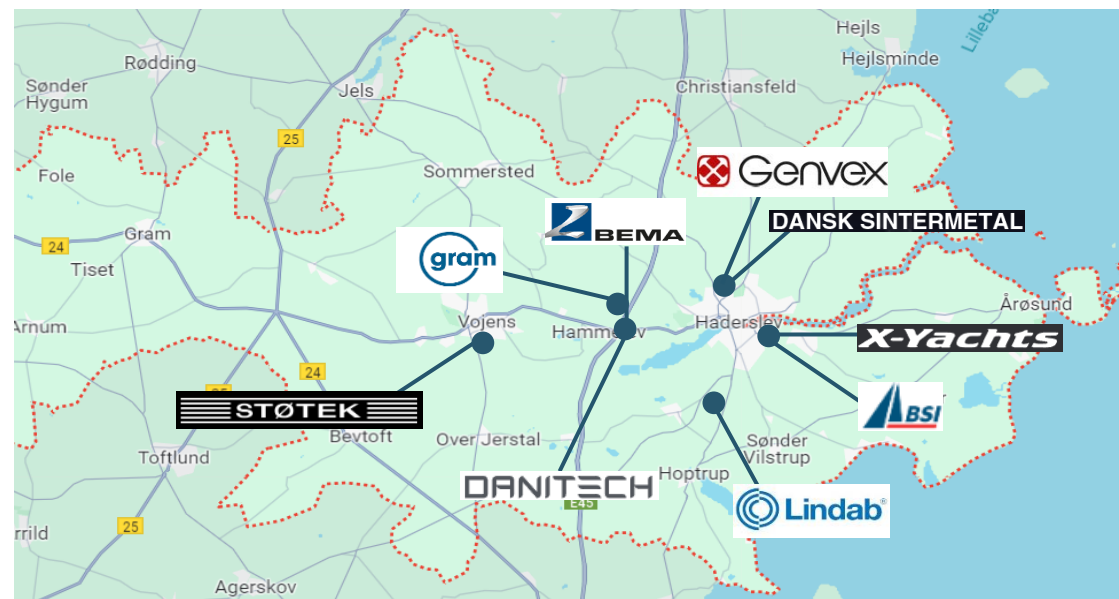
Samlet har erhvervet haft fremgang de senere år, hvilket kan tilskrives høj faglighed, kvalitet og udnyttelse af ny teknologi. De toneangivende virksomheder i Haderslev producerer specialprodukter i mindre serier og baserer sig på ny teknologi. Fx står Danitech og KVM-Genvex meget stærkt inden for anvendelse af digitale teknologier i produktionen, der gør virksomhederne i stand til hurtigt at omsætte komplekse kundeønsker i nye løsninger samt at yde løbende service baseret på avanceret software.

Det er endvidere kendetegnende, at virksomhederne har opbygget tætte relationer til deres kunder. Flere virksomheder har udviklet forretningsben med fokus på rådgivning af kunder. Fx har Gram Clean Air både udviklet et digitalt værktøj og et videncenter mhp. at rådgive om arbejdsmiljø og anvendelse af virksomhedens produkter.

De fleste virksomheder har altid ligget i Haderslev, men Danitech er et eksempel på en tilflytter, der kom til Haderslev i 2007, da virksomheden havde behov for mere plads. Virksomheden har både sit globale hovedkvarter, udviklings- og distributionscenter samt serviceværksted og produktion placeret på to lokaliteter ved Hammelev. Den har netop åbnet en ny fabrik i kommunen.

Eksempler på toneangivende lokale virksomheder

Adgang til viden og kompetencer er vigtig

Erhvervets toneangivende virksomheder er kendetegnet ved ledere og medarbejdere, der har været i virksomhederne i mange år. Det sikrer stabilitet og høj faglig kompetence.

Det er endvidere en fællesnævner, at de toneangivende virksomheder konkurrerer på at være førende på deres felt med hensyn til kvalitet, funktionalitet og teknologianvendelse. Det er derfor vigtigt, at de har adgang til kompetencer, der understøtter dette, hvilket bl.a. omfatter konstruktører og ingeniørprofiler inden for fx programmering, skibsdesign og maskinteknologi. Hertil kommer, at nogle virksomheder i stigende grad ser behov for samarbejder med forskere og studerende.

Vækstperspektiver og vækstfaktorer

Forskellige vækstforventninger præger erhvervet

Det virker sandsynligt, at erhvervet vil opleve fortsat vækst i de kommende år i Haderslev Kommune. Enkelte virksomheder, herunder Gram Clean Air, Lindab og Danitech, forventer betydelig vækst, mens andre har været gennem et vækstforløb og ikke har forventninger om større vækstrater de næste 3-5 år.

Samlet betyder virksomhedernes stærke markedsposition, faglige kompetencer og teknologiske styrker, at de står stærkt rustede. Flere virksomheder har også ambitioner om at introducere nye produkter og forretningsområder.

Usikkerheden ligger i, at en del af virksomhederne leverer til markeder, der er volatile, og hvor udviklingen i efterspørgslen kan være svær at forudsige. Det gælder fx inden for ventilation (byggebranchen) og luksusbåde.

Generelt peger interviewene på, at væksten vil være forbundet med en stigning i andelen af højtuddannede (især med teknisk baggrund) samt faglærte, der tillærer sig nye kompetencer (fx ved at tage overbygningsuddannelser på KVVU-niveau).

"Vi forventer en relativt stor vækst i løbet af de kommende 3-5 år, men det vil kun blive omsat til en lille stigning i antallet af funktionærer i Haderslev. Den store vækst skal drives fra vores produktion i Polen. Vi forventer ikke at ansætte flere ufaglærte og timelønnede medarbejdere i Haderslev."

- Kræn Brink Nielsen, CEO X-Yachts

"Vi har lagt en vækstplan og defineret nye forretningsområder, som vi vil udvikle. Vi forventer at blive lidt flere ansatte. Vi forventer også, at nye stillinger i virksomheden bliver mere videnstunge i takt med øget brug af robotter og mere fokus på at rådgive kunder og betjene komplekse systemer."

- Heino Juhl, Adm. direktør Lindab

Klima og grøn omstilling er vigtig konkurrenceparameter

Metal- og produktionsvirksomhederne i Haderslev Kommune befinder sig i forskellige værdikæder og har forskellige typer af slutkunder. Det betyder også, at vigtige trends og markedstendenser varierer mellem virksomhederne.

Fælles for de interviewede virksomheder er dog, at klima og grøn omstilling er en central konkurrencefaktor. Gram Clean Air er et eksempel på en lokal virksomhed, hvis vækstforventninger er tæt relateret hertil. Et stigende antal virksomheder arbejder med at neddele brugte emner og genproducere på baggrund heraf. Her fungerer Gram Clean Air som udviklings- og konstruktionshus for luftbehandling af industrielle produkter, der laves på baggrund af neddelte emner. Der er også flere af Haderslev-virksomhederne, der producerer – eller udvikler – produkter med højenergieffektivitet og lav klimabelastning.

Flere virksomheder påpeger, at adgang til grøn strøm og forsyning forventes at få stigende betydning for konkurrenceevnen.

Styrker og svagheder ved de lokale rammevilkår

Gode grundlæggende erhvervsvilkår

Industrivirksomhederne oplever Haderslev som en erhvervsvenlig kommune. Det kommer til udtryk ved, at erhvervsjord er lagt ud og gjort klar til byggeri og udvidelser. Samtidig går byggesager hurtigt igennem, og virksomhederne oplever en hurtig og fleksibel sagsbehandling.

Infrastruktur og tilgængelighed er også et vigtigt konkurrenceparameter for metal- og maskinindustri. Virksomheder beliggende tæt på motorvejen er generelt meget tilfredse og ser tilgængelighed som en styrke ved at ligge i Haderslev Kommune.

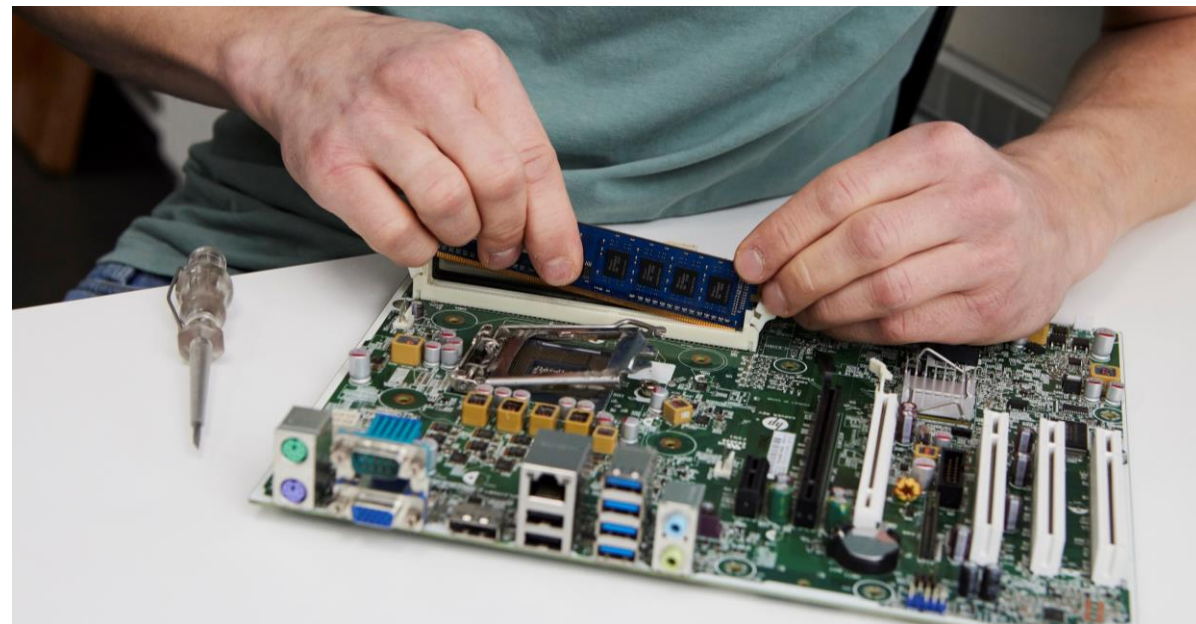
Billedet er et lidt andet for de virksomheder, der ligger i erhvervsområderne ved Haderslev og Vojens. Her opleves udfordringer med trængsel, ligesom enkelte fremhæver begrænset tilgængelighed med offentlig transport som en udfordring. Det fremhæves i den sammenhæng, at højtuddannet arbejdskraft skal tiltrækkes fra andre kommuner – her er transporttid centralt i forhold til både at tiltrække og fastholde arbejdskraft.

"Vi flyttede fra Kolding til Haderslev i 2007, da vi havde behov for mere plads. Vi har været glade for skiftet, og der er også fordele forbundet med, at vi er en af de største og teknologisk førende virksomheder i Haderslev. I Kolding var vi blot en blandt mange store virksomheder. Vi har lige åbnet en ny fabrik i Haderslev, og vi forventer at vokse med 15-20 pct. i løbet af de næste 3-5 år."

- Arne Iversen, CEO Danitech

"De seneste 8-10 år er der sket meget godt i samarbejdet med kommunen. De er meget lyttende og fleksible, og byggesager går i dag meget hurtigt igennem. Haderslev Kommune har også været gode til at lægge erhvervsjord ud, så der er gjort klar til byggeri og udvidelser."

- Morten Gram, Gram Clean Air

Lokale relationer

Det tætteste Haderslev Kommune kommer på en "klynge" er på metalområdet. Virksomheder som Gram Clean Air, Bema og Danitech er gode til at bruge hinanden – både når der er kapacitetsudfordringer og nedbrud, hvor de låner kapacitet af hinanden.

Samtidig er der en opmærksomhed på virksomhedernes respektive styrker inden for fx formgivning, svejsning, standsning, fræsning, mv. Det fører også til samarbejder om konkrete opgaver.

Haderslev har også en del virksomheder, der er specialiseret inden for ventilation og køling. De beskæftiger sig dog med meget forskellige forretningsområder og indkøber kun i meget lille grad lokalt.

Fælles for de virksomheder er et stort behov for faglært arbejdskraft som smede og elektrikere. Hertil kommer stigende brug af specialiseret arbejdskraft, der spænder fra maskinmestre til ingeniører.

3.2. Fødevarer

Stor fødevarer klynge med førende virksomheder

Fødevarerområdet fremstår som kommunens absolutte styrkeposition. Som vist i afsnit 2 har Haderslev Kommune en meget høj specialisering inden for både landbrug og fødevarerindustri.

De toneangivende virksomheder er meget forskellige i deres fokus og repræsenterer forskellige dele af værdikæden. Men de har det til fælles, at de er blandt de absolut ledende i Danmark inden for deres respektive forretningsområder.

Hanegal og Gram Slot skiller sig ud ved meget stærke brands inden for økologi og bæredygtighed. De to virksomheder har tidligt satset på økologi og har kombineret dette med stor produktviden, herunder viden om dyrkningsformer, smag og tekstur.

Pharma Nord er førende i Europa inden for kosttilskud i form af vitaminer, mineraler og næringsstoffer, der produceres efter lægemiddelstandarder. Det er samtidig en forskningstung og videnbaseret virksomhed, hvis produkter har indgået i mere end 400 videnskabelige studier gennem årene. Virksomhedens produktionsenhed i Vojens er samtidig en af kommunens største private arbejdspladser med ca. 250 beskæftigede.

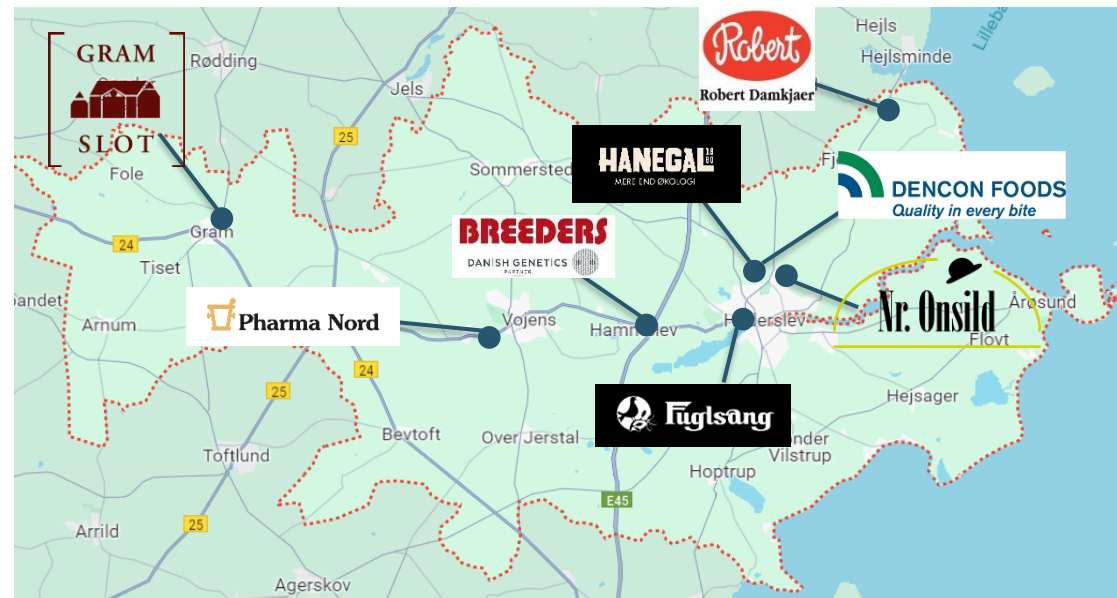
En anden stærk produktionsvirksomhed er Sophus Fuglsang, der er specialiseret i at udvikle og producere malt til ølproduktion, og som har kunder over det meste af verden. Virksomhedens styrke er malt af høj kvalitet fra dansk landbrug og et meget effektivt produktionsapparat.

I den sidste del af værdikæden findes Dencon Foods, der har specialiseret sig i at indkøbe fødevarer globalt og sælge dem i Norden og Baltikum.

Et fælles træk blandt de toneangivende virksomheder i klyngen er høj innovationskraft – de fleste samarbejder med universiteter om at udvikle bedre produkter. Samtidig er de alle kendetegnet ved et moderne produktionsapparat. Flere af virksomhederne har foretaget nyere investeringer i produktionsfaciliteter.

Fælles for virksomhederne er også et stort og stigende fokus på klima og bæredygtighed. Det afspejler sig fx i behov for adgang til grøn energi, investeringer i nye emballagetyper, klimaskærme og overgang til plantebaserede produkter.

Eksempler på toneangivende lokale virksomheder

Mere fokus på lokale værdikæder?

De gennemførte interviews viser, at den lokale forankring er forholdsvis beskedent blandt virksomhederne.

De benytter lokale håndværkere som elektrikere, VVS og tømrere. Men virksomhederne sourcer hverken råvarer, produkter eller komponenter lokalt.

Interviewene indikerer en stigende opmærksomhed om betydningen af lokale værdikæder – både for at nedbringe den samlede CO2-belastning, men også for at styrke fortællingen om produkterne.

Specielt Hanegal og Nr. Onsil lægger vægt på lokal sourcing og kan se perspektiver i et lokalt samarbejde om at kortlægge områdets leverandører mhp. at gøre en større del af den samlede værdikæde lokal.

Vækstperspektiver og vækstfaktorer

De fleste større fødevarer virksomheder forventer vækst

Fire af de seks virksomheder, der er interviewet til analysen, forventer vækst de næste 3-5 år. Der er investeret i faciliteter lokalt i Haderslev Kommune, der sikrer kapacitet til at vokse. I disse virksomheder er der også en forventning om at øge medarbejderantallet i kommunen – specielt inden for funktionærer og faglært arbejdskraft med en teknisk baggrund.

De to sidste virksomheder forventer uændret aktivitet – bl.a. kører Sophus Fuglsang med fuld kapacitetsudnyttelse og har dermed på kort sigt ikke mulighed for at øge afsættningen.

“Vi har et meget stærkt brand inden for økologi. Vi er de eneste i vores marked, der har satset 100 pct. på økologi. Samtidig holder vi stor fokus på bæredygtighed og miljø og skiller os ud ved ikke at bruge tilsætningsstoffer. Kombineret med stor viden om smag og tekstur opnået gennem samarbejde med bl.a. universiteter står vi stærkt rustet.”

- Jesper Ottzen, CEO Hanegal

“Vi står på en trend om sund livsstil, der har taget til i styrke under corona-krisen. Vi forventer betydelig vækst i efterspørgslen og står stærkt med produkter med dokumenteret effekt på sundheden og et produktionsapparat, der er baseret på lægemiddelstandarder.”

- Michael Svarrer, Fabrikschef Pharma Nord

Megatrends driver væksten

De lokale virksomheders vækstforventninger er knyttet op på megatrends, der peger i samme retning og øger efterspørgslen efter fødevarer af høj kvalitet. Samtidig er flere megatrends på fødevarerområdet gunstige for den lokale fødevarerklunge, fordi de er tæt knyttet til de differentieringsparametre, som kendetegner virksomheder i Haderslev.

Følgende vigtige megatrends blev fremhævet i interviewene som drivere for vækst:

- Økologi og sunde fødevarer ("clean label")
- Bæredygtighed og grøn omstilling
- Befolkningsvækst og stigende global middelklasse
- Sund livsstil og øget brug af kosttilskud
- Autentiske fødevarer
- Oplevelsesprodukter (Gram Slot)

Styrker og svagheder ved de lokale rammevilkår

Tilgængelighed kan styrkes

Direkte adspurgt, om Haderslev Kommune er den optimale lokalisering for fødevarer virksomheder, svarer flere nej. Generelt er vurderingen blandt virksomhedslederne, at de nok ville lægge virksomheden mere centralt i Trekantområdet, hvis de "kom ned fra himlen" og skulle finde den optimale lokalisering. Det er især adgangen til arbejdskraft og den lette adgang til forskellige transportformer, der har betydning her.

Nogle interviewpersoner understreger imidlertid også, at konkurrencen om arbejdskraften er større i Trekantområdet, der også rummer mange fødevarer virksomheder.

Herudover peger virksomhederne også på, at tilgængeligheden kan styrkes, og at der i myldretiden ofte er trængsel mod Vojens og Haderslev. Det understreges, at personer med videregående uddannelse skal rekrutteres fra hele regionen, og at transporttider med bil og bus spiller en vigtig rolle.

"Haderslev Kommune er bestemt en god dialog- og samarbejdspartner, når det gælder byggetilladelser. Vi oplever en hurtig og fleksibel sagsbehandling samt en stor imødekommethed i forhold til vores ønsker. Det afspejler sig også i en god dialog om lokalplaner, hvor erhvervslivet høres og tages med på råd."

- Kim Fuglsang, direktør, Sophus Fuglsang Export-Maltfabrik A/S

"Infrastrukturen kan blive bedre. Det gælder især tilkørselsforholdene, hvor vi ofte oplever trængsel. Der er behov for at reducere transporttiden, hvis vi skal tiltrække flere medarbejdere fra resten af regionen."

- Jesper Ottzen, CEO Hanegal

Fleksibel kommune

Fælles for alle fødevarer virksomheder er et meget positivt syn på samarbejdet med Haderslev Kommune. Virksomhederne oplever en hurtig og fleksibel sagsbehandling ved bygge- og miljø sager og at blive taget med på råd i kommunens lokalplaner.

Samtidig er Teknisk Forvaltning let at komme i kontakt med, når virksomhederne har planer om udbygning og ønsker sparring før ansøgninger.

Herudover betoner flere af de interviewede virksomheder vigtigheden af, at Kommunalbestyrelsen lægger en klarere strategi på klima- og energiområdet.

Adgang til grøn forsyning, netværk om grøn omstilling og sparring om ESG-regnskaber er nogle af de elementer, der kan indgå i en grønnere lokal erhvervspolitik.

Virksomhederne giver udtryk for usikkerhed på området, herunder hvem der kan blive tilsluttet fjernvarmenettet samt udbygning med grønne energikilder. På det sidste område nævnes bl.a. et eksempel om, at etablering af en vindmøllepark er blevet droppet i sidste øjeblik pga. borgerprotester.

3.3. Transport og engroshandel

Karakteristika ved virksomhederne inden for transport og engroshandel i Haderslev Kommune

Fragmenteret klynge med mange forskellige typer af virksomheder

Engroshandel og transport beskæftigede tilsammen 2.230 årsværk i Haderslev Kommune i 2022, og de to brancher er dermed den største erhvervsklynge i kommunen målt på antallet af private jobs. Erhvervsklyngen er domineret af en bred gruppe af mellemstore virksomheder, der primært er lokaliseret ved Haderslev og Vojens.

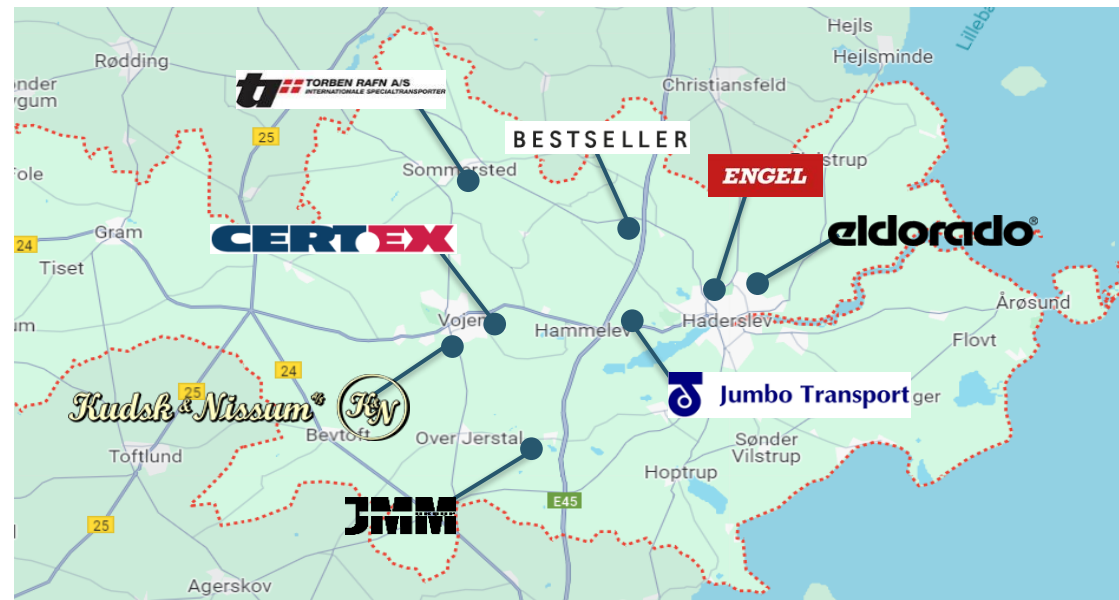
Der er generelt få fælles træk ved de lokale virksomheder inden for de to brancher, da de arbejder med handel og transport af en række vidt forskellige produkter. Inden for engroshandel er den største arbejdsplads Bestseller, som siden 2012 har haft sit hovedlogistikcenter på 64.000 kvm placeret i Haderslev Kommune, hvorfra der ompakkes og videresendes tøj til kunder i hele Europa.

De fleste af de større virksomheder inden for transport og engroshandel er imidlertid kendetegnet ved, at de har en lang historisk forankring i Haderslev Kommune. Det gælder fx F. Engel og Eldorado, der arbejder med henholdsvis arbejdstøj og dyreartikler. Begge blev etableret som familievirksomheder i Haderslev for ca. 100 og 60 år siden, og de har stadig deres hovedkvarterer og mange ansatte i kommunen.

Inden for vejgodstransport er nogle af de toneangivende lokale virksomheder Kudsk & Nissum samt Torben Rafn, der også har ligget i kommunen gennem mange år. Torben Rafn er lokaliseret i den nordlige del af kommunen – tæt på den kommende motorvej mellem Haderslev og Give – og er specialiseret inden for totalløsninger til transport af vindmøllekomponenter (herunder naceller, vinger og tårne) samt specialtransporter af fx transformatorer og kabler til energisektoren. Virksomheden har allerede en stor markedsandel i Danmark, men forventer en stabil organisk vækst i de kommende år som følge af den grønne omstilling og udbygningen af vindenergien og energinettet.

Eksempler på toneangivende lokale virksomheder

Konkurrerer på helhedsorienteret service og specialiserede ydelser

Generelt er transport- og engroshandelsbranchen præget af hård konkurrence på pris. Det gælder også for virksomhederne i Haderslev Kommune. Men de lokale transport- og engroshandelsvirksomheder forsøger i høj grad også at konkurrere på at levere mere helhedsorienterede services og rådgivning fremfor afgrænsede produkter og ydelser. Fx yder Torben Rafn en lang række services og totalløsninger i tilknytning til kerneydelsen (transporten), som omfatter alt fra indhentning af godkendelser til booking af hotelværelser til montører mv. Og Kudsk & Nissum – der beskæftiger mere end 60 personer – har bl.a. specialiseret sig i transport af asfalt samt servicering og reparation af betonbiler fra hele Danmark.

Vækstperspektiver og vækstfaktorer

Stabile lokale virksomheder og forventninger om vækst blandt de internationalt orienterede koncerner

Samlet set tegner de gennemførte interviews et billede af, at vækstpotentialet inden for transport og engroshandel i Haderslev Kommune primært findes blandt de arbejdspladser, som er en del af en større og internationalt orienteret koncern (som fx Jumbo Transport, Certex og Bestseller). Blandt de mere lokalt forankrede virksomheder er der derimod mere moderate vækstforventninger og et større fokus på optimering af drift og bundlinje.

"Vi forventer at fordoble antallet af ansatte i vores filial i Haderslev inden for de kommende 3 år. Vi kan godt være i vores nuværende rammer, men der er også god plads til at udvide vores terminal i Haderslev, hvis det bliver nødvendigt. Den geografiske beliggenhed er rigtig god for os, da en stor del af vores opgaver er syd for grænsen, og der er også mindre trængsel på vejene i Haderslev end omkring Kolding."

- Anders Schondelmeier, Head of Department, Jumbo Transport

"Vi forventer, at antallet af medarbejdere forøges med 50-100 medarbejdere over de kommende 3-5 år. Hovedparten forventes at udgøres af ufaglærte eller operatører. Men der forventes også et øget behov for specialiseret arbejdskraft."

- Jesper Bryld Mortensen, People Manager, Bestseller

"Vi forventer ikke at skulle ansætte flere medarbejdere i de kommende år. Vi ligger på et godt stabilt niveau. Vores fokus er i højere grad på at styrke bundlinjen yderligere."

- Jørn Kudsk, direktør og indehaver, Kudsk & Nissum

Flere megatrends peger på vækstpoterentialer for transport og engroshandel

Der er flere megatrends, som peger i retning af vækstpoterentialer for transport og engroshandel, og gennem de seneste år har der generelt også været stor efterspørgsel på erhvervsarealer og -ejendomme til disse formål i Danmark*.

En af de væsentlige megatrends er det stigende fokus på forsyningsikkerhed, som skaber øget behov for lokal lagerkapacitet, kortere afstand til underleverandører og stabile forsyningskæder. Denne megatrend bunder i høj grad i den øgede geopolitiske usikkerhed og startede for alvor i forbindelse med de første coronanedlukninger i 2020. Den blev yderligere forstærket af krigen i Ukraine i 2022 samt de tiltagende internationale handelsrestriktioner.

En anden megatrend for transport og logistik er digitalisering og e-handel, der skaber øget behov for effektiv transport til lagre, hvorfra varer og gods kan omlastes og transporteres videre til butikker, kunder og slutbrugere. Og som beskrevet på den forrige side kan den grønne omstilling med udbygning af vindenergi og energinettet bl.a. også skabe nye vækstmuligheder for de transport- og engroshandelsvirksomheder, der arbejder med løsninger til energisektoren (som fx Certex og Torben Rafn).

Selvom der er flere megatrends, som peger på vækstpoterentialer inden for transport og engroshandel, skal det samtidig understreges, at der er relativt hård konkurrence fra erhvervsområder i andre kommuner både i Region Syddanmark og Region Midtjylland. Herunder fx Taulov Dry Port, MG Park i Fredericia, Hub65 og Vision Park i Kolding og VG Park i Vejle samt et stort udbud af parkerings- og lagerkapacitet omkring Horsens.

* Kilde <https://ejendomstorvet.dk/statistik/markedsindex>

Styrker og svagheder ved de lokale rammevilkår

Gode lokale rammebetingelser

De interviewede virksomheder fremhæver især Haderslev Kommunes geografiske beliggenhed og infrastruktur, som en klar styrke. Herunder den gode adgang til det tyske og nordeuropæiske marked samt motorvejsnettet, der sikrer en nem og effektiv transport af varer og gods. Det er således primært for de virksomheder, der både leverer/håndterer varer og gods til det europæiske og danske/nordiske marked, at den geografiske placering er en fordel. Derudover fremhæves god plads i erhvervsområderne og på vejene samt lavere omkostninger til husleje også som styrke ved de lokale rammebetingelser.

De interviewede virksomheder oplever også, at der er et stort udbud af ufaglært og relativt billig arbejdskraft i Haderslev Kommune. Og det betragtes som en klar lokal styrke, da denne medarbejdergruppe stadig udgør en væsentlig del af arbejdskraften inden for transport og engroshandel.

"Nærheden til Tyskland og Europa er en klar styrke for en produktions- og engroshandelsvirksomhed som vores. Og der er også god adgang til motorvejsnettet og tog fra Vojens. Desuden er der god adgang til ufaglært arbejdskraft, og lønniveauet er laveret end i Trekantområdet. Men vi har i stigende grad behov for mere specialiserede kompetencer, og det er meget svært at finde eller tiltrække til Haderslev. Der er hård konkurrence om ingeniørerne i Sønderjylland. Dem, der uddannes fra SDU i Sønderborg, bliver taget af Danfoss og Linak. Vi valgte derfor i 2021 at placere vores nye innovations- og udviklingsafdeling i Middelfart, da der herfra er bedre adgang til maskiningeniørerne, som bliver uddannet i Horsens og Odense."

- Majbritt Petersen, CEO i Certex

"Vi ligger i Haderslev af historiske årsager, men det er en god central beliggenhed. Der er lige langt til København, Aalborg og Hamborg."

- Peder Bøgelund Nielsen, Project sales manager i Torben Rafn

Svært at tiltrække specialiserede kompetencer

Virksomhederne giver udtryk for, at de i takt med øget digitalisering og automatisering (fx inden for lagerstyring) samt krav om klima- og miljøregnskaber har behov for mere specialiserede kompetencer, som det er svært at finde og tiltrække til Haderslev.

De interviewede virksomheder er typisk nødt til at rekruttere specialiserede medarbejdere fra andre kommuner. Og der er en udbredt oplevelse af, at der er hård konkurrence om den samme arbejdskraft fra de stærke erhvervs-klynger, fx omkring Sønderborg og i den nordlige del af Trekantområdet, som også ligger tættere på de store, videregående uddannelsesinstitutioner.

Derudover giver flere udtryk for, at det i stigende grad er vanskeligt at rekruttere nye chauffører, da de yngre generationer ikke finder arbejdsvilkårene attraktive. En af de lokale virksomheder har bl.a. håndteret dette ved at samarbejde tæt med EUC Lillebælt og EUC Aabenraa om at få eleverne på virksomhedsbesøg i Haderslev i forbindelse med chaufføruddannelsen.

3.4. Bygge og anlæg

Karakteristika ved virksomhederne inden for bygge & anlæg i Haderslev Kommune

En mangfoldig branche med stor beskæftigelse og høj vækst

Bygge- og anlægssektoren beskæftigede i alt 1.475 årsværk i Haderslev Kommune i 2022 og er den største enkeltbranche i kommunen målt på antal job. Bygge- og anlægsbranchen i Haderslev har oplevet vækst de senere år. I perioden 2017-2022 har branchen haft en jobvækst på 22 % i kommunen, jf. afsnit 2.

Haderslev Kommune huser knap 300 bygge- og anlægsvirksomheder. Branchen består af enkelte store og toneangivende entreprenørvirksomheder samt en bred gruppe af mindre entreprenør- og håndværksvirksomheder. Mange af de toneangivende virksomheder er geografisk placeret i den østlige del af kommunen omkring Haderslev by og på strækningen mellem Haderslev og Vojens.

Entreprenørvirksomhederne Arkil og Otek er blandt de største arbejdspladser i branchen med hver især knap 150 ansatte i kommunen. Arkil er en stor virksomhed med over 2.100 medarbejdere på globalt plan og har hovedkontor tæt på Hammelev samt divisioner over hele landet. Otek er en mellemstor virksomhed med base i den nordlige del af Haderslev. Arkil udfører en bred vifte af tungere infrastrukturopgaver såsom anlæg af broer, veje, tunnelering og kloakering, mens Otek har specialiseret sig i nedgravning af forsyningsledninger, herunder fiber- og elkabler samt gasledninger.

Haderslev Kommune rummer også en mangfoldig palette af mindre entreprenør- og håndværksvirksomheder. Det gælder fx Torben Clausen A/S, VVS Søberg, Bo Michelsen og Cawo, som hver især beskæftiger mellem 50 og 100 medarbejdere i kommunen. Torben Clausen A/S er blandt andet specialiseret i nedbrydning af bygninger samt affalds- og transportløsninger. Bo Michelsen og Cawo udfører henholdsvis murer- og betonarbejde samt tømrer- og snedkerarbejde, mens VVS Søberg blandt andet tilbyder VVS-service og udskiftning af varme anlæg.

Eksempler på toneangivende lokale virksomheder

Konkurrence på pris, kvalitet og godt samarbejde med kunder

De interviewede virksomheder oplever generelt en relativt hård konkurrence på pris. Konkurrencen kommer både fra større virksomheder, der dækker hele landet, og mindre virksomheder med et lokalt fokus. Men pris er ikke det eneste konkurrenceparameter. Mange forsøger også at skille sig ud ved at levere høj kvalitet og effektivitet i projektgennemførelsen samt godt samarbejde med kunder og underleverandører.

De interviewede virksomheder vurderer generelt ikke, at branchen lokalt er kendetegnet ved særlige kompetencer eller specialiseringer. En enkelt virksomhed nævner dog, at kommunen rummer en håndfuld håndværksvirksomheder med stærke kompetencer inden for renovering af ældre byggerier. En specialisering, der bl.a. er oparbejdet gennem renoveringsopgaver i Christiansfeld, som er på UNESCOs verdensarvsliste.

Vækstperspektiver og vækstfaktorer

Ambitioner om organisk vækst, styrket lønsomhed og godt arbejdsmiljø

Der har gennem flere år været vækst i byggebranchen, og alle de interviewede virksomheder er da også vokset med hensyn til omsætning og antal medarbejdere over de seneste 5-10 år. For nogle har væksten været organisk, for andre har den også været drevet af opkøb og fusioner. Flere bemærker dog periodevise udsving.

Selvom alle virksomheder har oplevet pæn vækst, udtrykker ingen ambitioner om fortsat høj vækst i de kommende år. De fleste ønsker at forblive på det nuværende niveau eller at have en stabil, organisk vækst. Til gengæld har flere en ambition om at styrke indtjening og arbejdsmiljø – bl.a. ved at optimere processer og prissætning, styrke kommunikation og samarbejde (både internt og i værdikæden) og fokusere stærkere på de forretningsområder, hvor man har kernekompetencer.

"Vores fokus vil være på vores kerneområder, og det vi er gode til, og så vil vi skrælle det væk, der ikke er lønsomt, og som vi ikke er så gode til. Det kan fx være opgaver, der ligger fagligt bedre til vores medarbejdere. Nogle gange tager vi lidt risikofyldte opgaver ind, og det vil vi hellere i fremtiden sige nej til."

- Morten Søberg, Adm. Dir. VVS Søberg

"Pris er et afgørende konkurrenceparameter. Men vi ser også et ryk mod andre parametre, fx mere ansvarlighed på klimasiden. Det er en energiforbrugende branche, og asfalt er fx til dels baseret på olieproduktion. Vi mærker en interesse for, at vi som virksomhed øger indsatsen for det omkringliggende samfund og mindsker vores CO2-aftryk. Vi forsøger også at skille os ud ved at gøre en aktiv indsats for at bekæmpe branchens ry for at være "macho". Hvis vi fortsat skal kunne tiltrække mennesker – mænd som kvinder – med ønsker om meningsfulde job og liv, er det vigtigt, at de oplever gode samarbejdsrelationer og tryghed – både internt blandt kolleger og eksternt til vores kunder. Branchen som helhed har ry for at være konfliktpræget, og det er med til at skubbe de unge væk. Men vi er bedre end branchens ry, og det skal vi nok være bedre til at fortælle."

- Jesper Arkil, ejer og bestyrelsesformand Arkil

Grøn omstilling har stort aftryk på byggebranchen

Virksomhederne peger på flere megatrends, som vil være med til at præge deres udvikling i de kommende år. Det gælder især grøn omstilling, da byggebranchen er kendetegnet ved høj CO2-udledning og store mængder affald. Virksomhederne er derfor allerede opmærksomme på mulighederne for eksempelvis at benytte mere klimavenlige materialer og løsninger samt at sortere affald i mindre fraktioner med henblik på videresalg. Nogle virksomheder peger endvidere på, at kommunen kan spille en vigtig rolle i at fremme denne udvikling – både som offentlig indkøber og som mulig netværksfacilitator.

Derudover fremhæver flere virksomheder, at grøn omstilling og klimaforandringer medfører et behov for at omstille energisektoren og styrke infrastrukturen. Dette skaber mange opgaver for bygge- og anlægsbranchen, blandt andet i form af udskiftning til mere vedvarende energikilder, som for eksempel overgangen fra gasfyr til varmepumper eller nedgravning af fjernvarmerør. Derudover indebærer det opgaver som anlæg af veje og broer, der kan håndtere stigende vandmasser.

Enkelte virksomheder peger på, at den grønne omstilling fører til stigende krav om dokumentation. Det gælder eksempelvis krav om LCA-analyser, DGNB-certificeringer og anden ESG-dokumentation. Hertil kommer øvrig dokumentation, der er relevant for byggeriet, såsom krav til statik og brandsikring.

Endelig nævner nogle virksomheder, at den sikkerhedspolitiske udvikling og øgede midler til Forsvaret har påvirket deres forretning. De hjælper i stigende grad Forsvaret med opgaver som renovering af ældre kaserner og infrastruktur.

Styrker og svagheder ved de lokale rammevilkår

God beliggenhed og lave driftsomkostninger

De interviewede bygge- og anlægsvirksomheder fremhæver flere af de samme styrker ved Haderslev som erhvervskommune som mange af virksomhederne fra de øvrige brancher. Det gælder fx beliggenheden med nem adgang til motorvej samt lavere omkostninger til løn og husleje sammenlignet med større byer. Derudover lægger flere også vægt på et trygt lokalmiljø med gode muligheder for at købe eller leje egen bolig til rimelige penge samt et godt samarbejde med kommunen om fx nye udviklingsprojekter.

Flere virksomheder bemærker dog, at Haderslev er udfordret mht. arbejdskraft. Der er stor fraflytning blandt unge, og det er svært at tiltrække veluddannet og højt lønnet arbejdskraft, hvilket ellers kan være med til at understøtte større dynamik og hurtigere udvikling i både det lokale erhvervsliv og lokalsamfund.

"Vi oplever en høj grad af lydhørhed fra kommunens side. Hvis man har haft et projekt eller en idé til et projekt, så fungerer kommunen som en medspiller og hjælper med at se muligheder – i stedet for at være en kommune, som bare opstiller alle de ting, der ikke kan lade sig gøre."

- Jeppe Markmann Olesen og Søren Rasmussen, direktion Bo Michelsen

"Styrkerne er, at det er et dejligt område. Der er gode muligheder for at bygge og bo, som man vil, for fornuftige penge. Der er god stemning, og folk er nede på jorden. Vi oplever tilflytning fra Tyskland, der finder det mere trygt og hjemligt her. Svagheden er, at vi har en stor magnet i trekantområdet, Aarhus og København. Mange tror – fejlagtigt – at Haderslev ikke er et attraktivt sted at flytte hen, og vi er Danmarks mestre i fraflytning af unge, der ikke flytter hjem igen."

- Jesper Arkil, ejer og bestyrelsesformand Arkil

Adgang til faglært og højtuddannet arbejdskraft udfordrer de fleste

Bygge- og anlægsbranchen har et stort behov for faglært arbejdskraft. Dette gælder også for de interviewede virksomheder, hvor et sted mellem halvdelen og 95 pct. af de ansatte har en faglært baggrund.

De fleste virksomheder oplever, at det over en bred kam er en udfordring at rekruttere faglært arbejdskraft – hvad enten der er tale om murere, tømrere, snedkere, struktører eller blikkenslagere. Kun én virksomhed oplever god adgang til faglærte VVS'ere. Alle virksomheder rekrutterer faglærte fra lokalområdet, hvor de typisk også er uddannet – ofte på EUC Syd i Haderslev og Aabenraa eller på Hansenberg i Kolding. Virksomhederne forventer ikke store ændringer i de typer af kompetencer, de har brug for i fremtiden.

Virksomhederne imødegår udfordringerne på forskellig vis. Alle virksomheder har stort fokus på at rekruttere lærlinge, og ofte er de i tæt kontakt med lokale erhvervsskoler herom. Derudover ansætter de faglærte fra udlandet, gennemfører intern opkvalificering af ufaglærte og markedsfører åbne jobs på digitale platforme og sociale medier.

Alle virksomheder har også udfordringer med at rekruttere højtuddannede til funktionær- og lederstillinger (fx ingeniører eller økonomer). I større virksomheder løser man det fx ved at ansætte disse profiler på virksomhedens divisioner i større byer. I mindre, lokale virksomheder kan det være en reel stopklods for ambitioner om udvikling og vækst, at man ikke kan ansætte medarbejdere til at lede denne forandring.

4. Uddannelser og arbejdskraft

Om analysen

De følgende sider præsenterer data om udbuddet af uddannelser, optag på forskellige uddannelsesretninger og arbejdskraftens uddannelsesmæssige baggrund i Haderslev og Sydjylland – holdt op mod resten af Region Syddanmark og det øvrige land.

Der skelnes i analysen mellem erhvervsuddannelser (vi ser alene på hovedforløb, da grundforløb ikke er erhvervskompetencegivende), KVVU-uddannelser, MVU-uddannelser og LVU-uddannelser. På hvert område vises både forskellige uddannelsesretningers vægt i det samlede optag samt arbejdsstyrkens fordeling på disse fagområder.

Analysen viser, at teknik og produktion som fagområde er underrepræsenteret i Sydjylland på flere uddannelsesniveauer, mens erhvervsøkonomi samt social og sundhed omvendt fylder meget i regionen, når der kigges på optagstal.

Herudover er der også forskelle i sammensætningen af arbejdskraften i Haderslev Kommune holdt op mod omegnskommunerne. Generelt er der relativt få personer med en teknisk baggrund blandt Haderslev-borgere, mens en relativt stor del af arbejdskraften er uddannet inden for områder, der retter sig mod den offentlige sektor.

Uddannelsesniveauer:

- *Erhvervsuddannelser (EUD)* er praktiske grunduddannelser, der retter sig mod et bestemt erhverv. Uddannelserne veksler typisk mellem undervisning på en skole og oplæring på en læreplads.
- *Korte videregående uddannelser (KVVU)* er en professionsrettet, kompetencegivende uddannelse, som retter sig mod et bestemt erhverv eller profession. Uddannelserne har normalt en varighed på to år og inkluderer praktik. De udbydes af erhvervsakademierne.
- *Mellemlange videregående uddannelser (MVU)* er professionsrettede uddannelser, der varer mellem tre et halvt og fire år. Uddannelserne veksler mellem teori og praktik og udbydes på professionshøjskoler og maritime uddannelsesinstitutioner.
- *Lange videregående uddannelser (LVU)* varer typisk 5-6 år og består af en bacheloruddannelse på tre år efterfulgt af en kandidatuddannelse. Uddannelserne er teoretiske og udbydes af universiteterne.

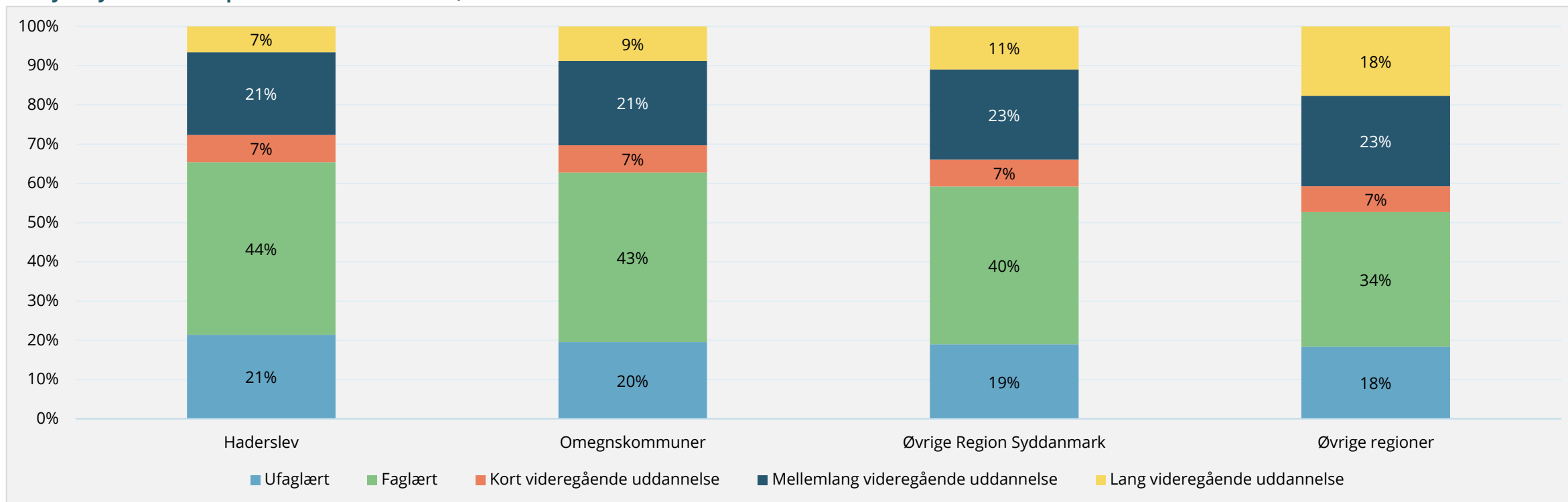
Arbejdsstyrken generelt – høj andel faglærte og få højtuddannede i Haderslev Kommune

Figuren nedenfor viser, at 44 pct. af alle bosiddende i Haderslev, der indgår i arbejdsstyrken, er faglærte. Den viser også, at arbejdsstyrkens fordeling på uddannelsesniveauer er meget tæt på gennemsnittet for resten af det sydjyske område. Til gengæld afviger den en del fra resten af landet.

Det springer især i øjnene, at Haderslev har relativt få med en lang videregående uddannelse i arbejdsstyrken – 7 pct. mod 18 pct. i hele landet. Haderslev Kommune har til gengæld en højere andel faglærte og ufaglærte end landet som helhed. Når det gælder personer med kort eller mellemlang videregående uddannelse, er der kun meget små forskelle på tværs af regionerne.

Den uddannelsesmæssige sammensætning af kommunens borgere kan siges at afspejle sig i erhvervsstrukturen. Som vist i afsnit 2 fylder erhverv som IT, rådgivning og life science lidt i kommunen sammenlignet med det øvrige land. Det er brancher, hvor højtuddannede udgør en stor andel af arbejdskraften.

Arbejdsstyrken fordelt på uddannelsesniveauer, 2022

Erhvervsuddannelser – Syddanmark har lavt optag inden for teknik

Der udbydes i alt godt 100 forskellige erhvervsuddannelser (EUD/EUX) i Danmark. Af disse udbydes to uddannelser (hovedforløb) fra EUC Syds afdeling i Haderslev, mens yderligere 46 uddannelser udbydes fra Haderslevs omegnskommuner (Aabenraa, Esbjerg, Vejle, Kolding og Sønderborg). Som det fremgår neden for, er antallet af uddannelser og det samlede optag på erhvervsuddannelserne faldet markant i Haderslev Kommune, da EUC Syd kun udbyder hovedforløb til elektriker og struktør i Haderslev. Oversigten til venstre viser, at det lokale uddannelsesudbud var noget bredere for en del år tilbage (her vist i form af optaget i 2010).

Tabellen til højre sammenligner optaget på erhvervsuddannelser i Haderslev og omegnskommuner med resten af regionen og hele landet (uafhængigt af hvor de optagne har bopæl). Det fremgår, at det samlede optag i Syddanmark er relativt højt. Det samlede antal optagne i omegnskommunerne under ét er 105 personer pr. 10.000 indbyggere. Det er højere end både regions- og landsgennemsnittet. Det fremgår endvidere, at det især er erhvervsøkonomi/administration/jura samt social- og sundhedsuddannelser, der trækker op i Syddanmark. Omvendt er antallet af optagne inden for teknik, industriel produktion, mekanik og metal lavt i forhold til det øvrige land.

Herudover fremgår det, at transport og jordbrug fylder relativt meget i Syddanmark målt på optag. Det samme gælder forsvar, politi og sikkerhed, hvor det især er ambulancebehandleruddannelsen i Esbjerg, der trækker op.

Af bilag 2 bagerst i rapporten fremgår hvilke erhvervsuddannelser, der udbydes i Syddanmark.

Erhvervsuddannelser (hovedforløb) udbudt i Haderslev Kommune

2010:	2023:
<ul style="list-style-type: none"> Detailhandluddannelse (20) Elektriker (47) Handelsuddannelse (13) Kontoruddannelse (28) Struktør (8) Teknisk designer (7) 	<ul style="list-style-type: none"> Elektriker (8) Struktør (5)

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet. Note: Tallene i parentes viser det samlede optag. Optag i 2023 dækker perioden 1/7-2023 – 30/9-2023. Kun hovedforløb er medtaget. Der er et betydeligt optag på konstabeluddannelsen i Haderslev, men uddannelsen er endnu ikke kompetencegivende og regnes derfor ikke som en erhvervsuddannelse.

Antal optagne på erhvervsuddannelser (kun hovedforløb) pr. 10.000 indbyggere, 2023

Fagområde	Haderslev	Omegns-kommuner	Øvrige Region Syddanmark	Øvrige regioner
Erhvervsøkonomi, administration og jura	0,0	38,5	4,8	8,8
Service	0,0	6,7	4,1	4,5
Transport	0,0	3,6	4,5	1,7
Teknik, teknologi og industriel produktion*	1,4	5,5	9,1	8,1
Mekanik, jern og metal	0,0	5,4	7,0	7,3
Social og sundhed	0,0	25,7	16,8	17,0
Jordbrug, skovbrug og fiskeri	0,0	8,4	3,2	2,6
Bygge- og anlægsteknik	0,9	9,2	6,6	8,1
Forsvar, politi og sikkerhed	0,0	2,4	0,0	0,4
I alt	2,3	105,4	56,2	58,6

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet og Danmarks Statistiks befolkningsregister. Note: Tabellen omfatter kun tal for hovedforløb. Note: *Teknik indeholder uddannelsesområdet audio-visuel teknik og medieproduktion. Optag i 2023 dækker perioden 1/7-2023 – 30/9-2023. SOSU Syd har lokaler i Haderslev, men optagne er tilknyttet afdelingen i Aabenraa og tæller derfor med under omegnskommuner

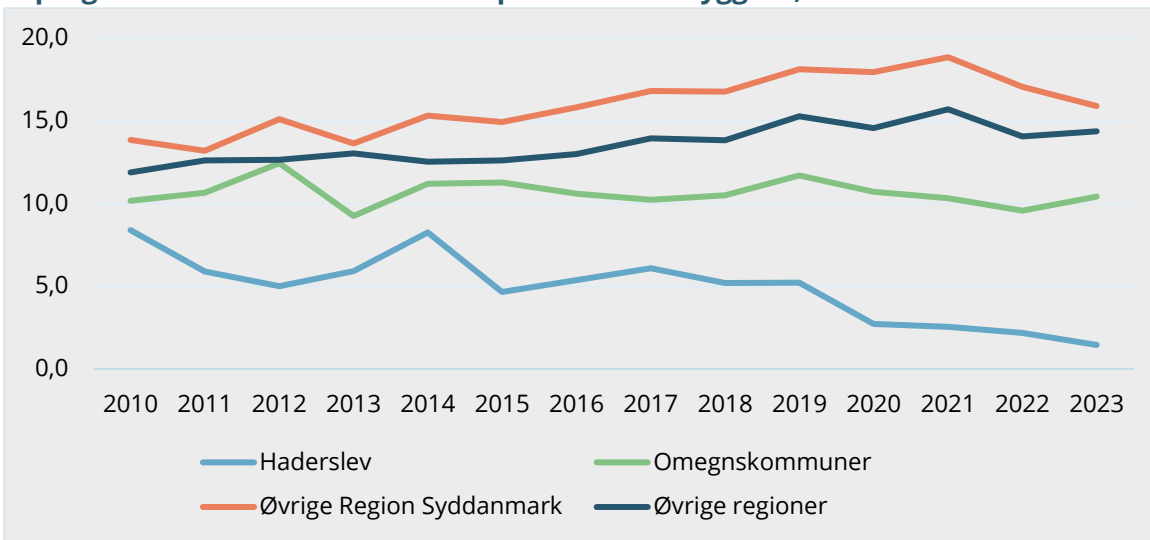
Erhvervsuddannede i arbejdsstyrken – samme fordeling på hovedområder som det øvrige land

Mens der således er store forskelle i optagets fordeling på uddannelsesområder inden for Erhvervsuddannelsesområdet, er der kun mindre forskelle, når man sammenligner arbejdsstyrkens fordeling på de samme uddannelsesområder. Det fremgår af figuren til højre.

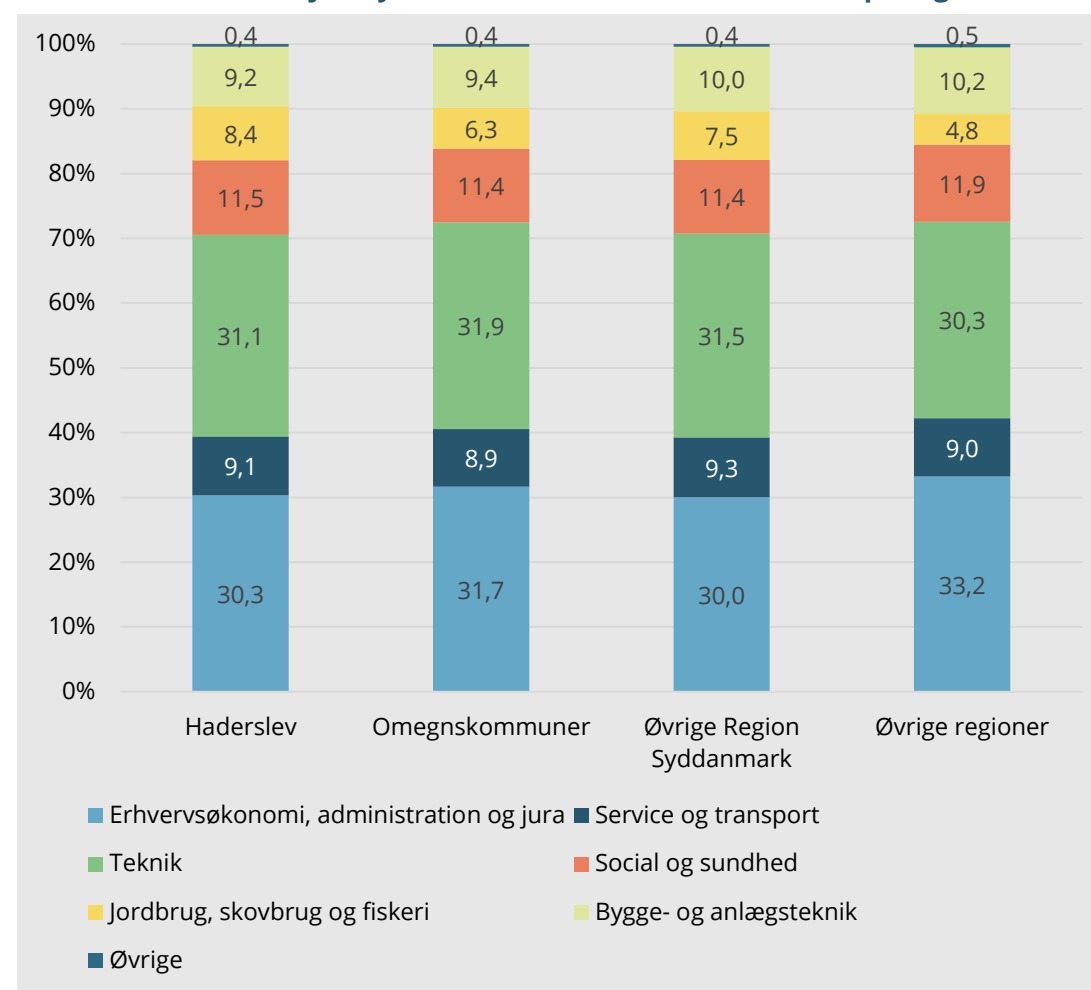
Således er andelen med en teknisk erhvervsuddannelse stort set på niveau med resten af landet. Andelen med en uddannelse inden for erhvervsøkonomi, administration og jura ligger – trods det høje nuværende optag – også omkring landsgennemsnittet. Det er kun inden for jordbrug, skovbrug og fiskeri, at Haderslev Kommune skiller sig ud.

Noget af forklaringen på forskellene ift. tabellen på forrige side ligger i flyttemønstre og det forhold, at man ikke nødvendigvis tager uddannelse i det område, hvor man er bosiddende. Men det er også en væsentlig forklaring, at der over årene sker større forskydninger i optaget. Det fremgår af figuren neden for, der viser udviklingen i optaget inden for de tekniske områder. Figuren viser, at optaget ikke kun er faldet i Haderslev, men i hele den sydjyske region relativt til resten af landet. Det er således først efter 2012, at Sydjylland er begyndt at halte bagefter i optaget på de tekniske erhvervsuddannelser.

Optag inden for tekniske områder pr. 10.000 indbyggere, 2010-23

Karakteristik af arbejdsstyrken: Erhvervsuddannede fordelt på fagområder, 2022

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Note: Teknik indeholder audio-visuel mediekommunikation, informations- og kommunikationsteknologi samt mekanik, jern og metal. Øvrige omfatter uddannelsesområderne forsvar, politi og sikkerhed samt kunstnerisk.

KVU-uddannelser: Relativt få optagne inden for teknik og it-uddannelser i Syddanmark

Der udbydes i alt 40 KVU-uddannelser i Danmark fordelt på otte erhvervsakademier. To af erhvervsakademierne er placeret i Syddanmark – Erhvervsakademi SydVest, der har campus i både Esbjerg, Sønderborg og Tønder samt IBA Kolding. Samlet udbyder de to sydjyske erhvervsakademier 17 KVU-uddannelser, der er listet på oversigten til højre.

Det fremgår af endvidere af tabellen neden for, at antallet af optagne på KVU-uddannelser pr. indbygger i Syddanmark ligger nogenlunde på niveau med resten af regionen og landet, selv om Haderslev Kommune isoleret ligger lavt. Herudover viser opgørelsen, at audiovisuel teknik (især multimedie-designer) og erhvervsøkonomi (især markedsføringsøkonom) er overrepræsenterede i Syddanmark. Omvendt er teknik og it-uddannelser underrepræsenterede i Syddanmark.

Antal optagne på KVU-uddannelser pr. 10.000 indbyggere, 2023

Fagområde	Haderslev	Omgangs-kommuner	Øvrige Region Syddanmark	Øvrige regioner
Erhvervsøkonomi, administration og jura	0,0	9,8	5,9	8,4
Social og sundhed	4,3	0,6	1,0	1,4
Informations- og kommunikationsteknologi (IKT)	0,0	1,6	3,8	2,3
Teknik, teknologi og industriel produktion*	0,0	0,7	1,9	1,8
Audio-visuel teknik og medieproduktion	0,0	3,8	1,5	1,6
Jordbrug, skovbrug og fiskeri	0,0	0,0	0,2	0,2
Forsvar, politi og sikkerhed	0,0	0,0	0,0	1,8
Service	0,0	1,0	1,2	1,4
Transport	0,0	0,0	0,4	0,1
Kunstnerisk	0,0	0,3	0,2	1,2
Bygge- og anlægsteknik	0,0	0,0	0,2	0,2
I alt	4,3	17,8	16,3	20,5

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet

Note: *Teknik, teknologi og industriel produktion indeholder uddannelsesområdet mekanik, jern og metal.

KVU-uddannelser i Syddanmark (antal optagne i 2023 i parentes)

Erhvervsøkonomi, administration og jura

- Financial controller (13, Kolding)
- Finansøkonom (191, Esbjerg, Kolding og Sønderborg)
- E-designer (35, Kolding)
- Markedsføringsøkonom (240, Esbjerg, Kolding og Sønderborg)

Social og sundhed:

- Sundhedsadministrativ koordinator (34, Haderslev og Esbjerg)

Informations- og kommunikationsteknologi

- Computer Science (27, Esbjerg)
- Datamatiker (64, Esbjerg, Sønderborg og Tønder)

Teknik, teknologi og industriel produktion:

- Driftsteknolog offshore (0, Esbjerg)
- El-installatør (6**, Esbjerg)
- Energiteknolog (8, Esbjerg)
- Laborant (27, Esbjerg)

Audio-visuel teknik og medieproduktion

- Multimedia Design (26, Esbjerg)
- Multimediadesigner (158, Esbjerg, Kolding og Sønderborg)

Service:

- Produktionsteknolog (28, Esbjerg, Kolding og Sønderborg)
- Service- og oplevelsesøkonomi (21**, Esbjerg og Sønderborg)

Kunstnerisk:

- Designteknolog (11**, Sønderborg)
- Kirkemusiker i orgel og kontorledelse (5*, Tønder)

Bygge- og anlægsteknik*:

- Byggekoordinator (11*, Sønderborg)

Note: *Grundet diskretionerede værdier er antallet af optagne baseret på 2021-tal.

**Grundet diskretionerede værdier er antallet af optagne baseret på 2022-tal.

KVU-uddannede i arbejdsstyrken: Lavere andel Haderslev-borgere med teknisk baggrund end i resten af regionen

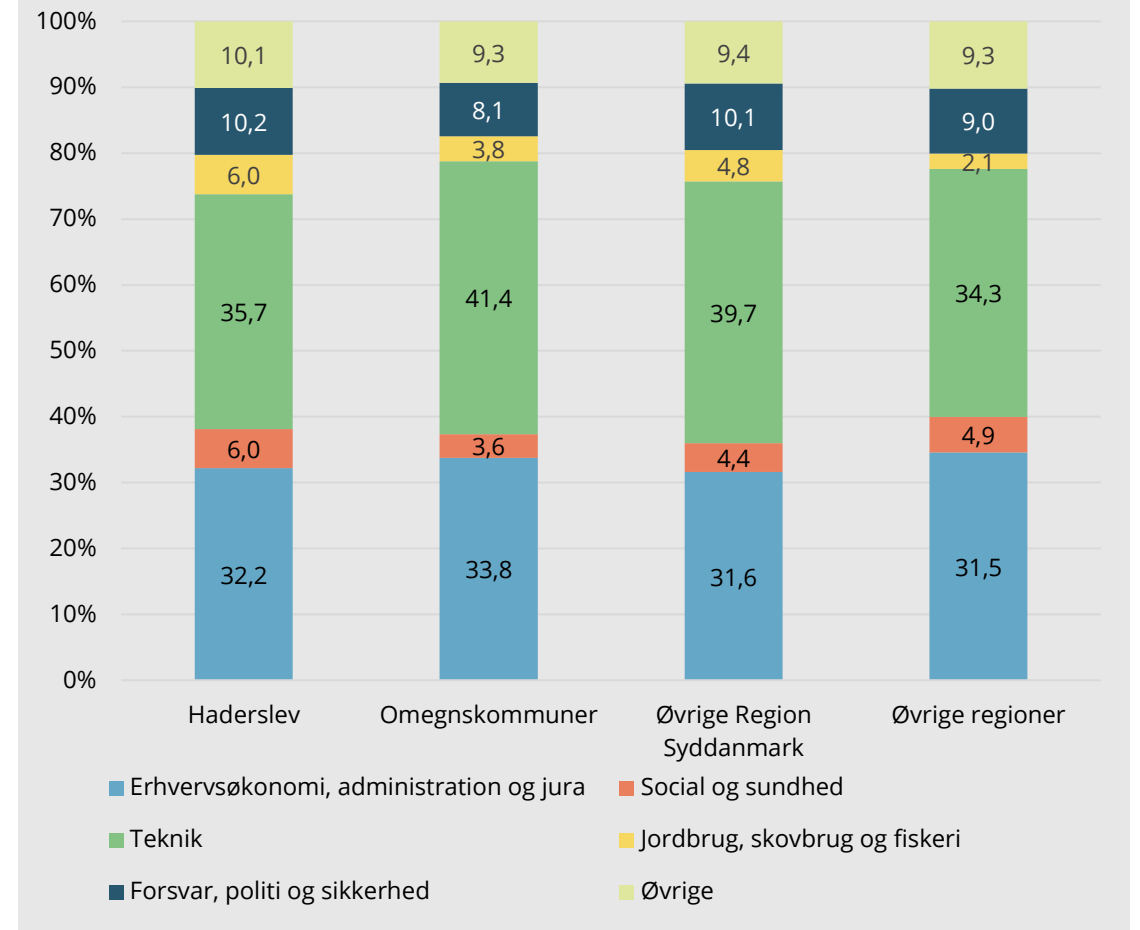
Når det gælder arbejdsstyrkens sammensætning på forskellige typer af KVU-uddannelser, skiller Haderslev Kommune sig lidt ud i forhold til det øvrige Syddanmark. Mens knap 36 pct. af arbejdsstyrken med en KVU-uddannelse har en teknisk baggrund i Haderslev Kommune, er andelen 41 pct. i omegnskommunerne og 40 pct. i den øvrige region.

Omvendt har Haderslev Kommune relativt mange personer med en KVU-baggrund inden for jordbrug mv. samt social og sundhed.

Generelt er forskellene til resten af landet dog små, og da omegnskommunerne kan betragtes som en del af det lokale arbejdsmarked, er der således kun små forskelle til det øvrige land i sammensætningen af den KVU-arbejdsstyrke, som virksomhederne har adgang til.

Karakteristik af arbejdsstyrken: KVU-uddannedes fordeling på fagområder, 2022

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Note: Teknik indeholder audio-visuel mediekommunikation, informations- og kommunikationsteknologi samt mekanik, jern og metal. Øvrige indeholder bygge- og anlægsteknik, humanistisk, kunstnerisk, naturvidenskab, samfundsvidenskab, service, transport samt undervisning og læring.

MVU: Stort optag på af social- og sundhedsuddannelser, mens teknik er underrepræsenteret i Sydjylland

Der udbydes i alt 130 MVU-uddannelser i Danmark fordelt på seks professionshøjskoler, Danmarks Medie- og Journalisthøjskole samt 5 maskinmesterskoler. University College Syd (UC Syd) er den eneste professionshøjskole i Syddanmark, og den udbyder uddannelser fra Esbjerg, Haderslev, Kolding og Aabenraa. UC Syd udbyder i alt 15 MVU-uddannelser, hvoraf 7 udbydes fra campus i Haderslev. Maskinmesterskolen Fredericia udbyder uddannelser som maskin-mester og automationsteknolog i både Fredericia, Esbjerg og Sønderborg.

Også på dette område er billedet, at optaget på de tekniske uddannelser er lavt i Sydjylland, om end it-uddannelser viser den modsatte tendens. Det fremgår endvidere af oversigten, at optaget på MVU-uddannelserne i Haderslev Kommune retter sig mod den offentlige sektor.

Antal optagne på MVU-uddannelser pr. 10.000 indbyggere, 2023

Fagområde	Haderslev	Omgenskommuner	Øvrige Region Syddanmark	Øvrige regioner
Erhvervsøkonomi, administration og jura	2,5	5,4	4,3	5,7
Informations- og kommunikationsteknologi	0,0	1,5	0,9	1,0
Teknik, teknologi og industriel produktion	0,0	2,0	6,0	4,4
Mekanik, metal og jern	0,0	1,4	0,3	0,8
Audio-visuel teknik og medieproduktion	0,0	1,6	0,9	1,6
Social og sundhed	14,1	25,2	22,5	24,4
Bygge- og anlægsteknik	0,0	1,9	2,5	4,1
Undervisning og læring	35,2	1,3	4,9	4,8
Transport	0,0	0,0	1,2	0,1
Samfundsvidenskab	0,0	0,0	0,0	0,6
Forsvar, politi og sikkerhed	0,0	1,9	0,0	1,0
Øvrige*	0,0	0,4	0,6	1,7
I alt	51,8	42,7	43,9	50,1

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Note: *Øvrige omfatter humanistisk, jordbrug, skovbrug og fiskeri, kunstnerisk, naturvidenskab samt service.

Det viste, store optag under undervisning og læring overvurderer dog nok aktiviteten i Haderslev Kommune, da ca. halvdelen af de studerende optages på et e-læringsforløb.

MVU-uddannelser i Haderslev og Sydjylland (antal optagne i 2023 i parentes)

Erhvervsøkonomi, administration og jura:

- E-handel (25, Kolding)
- Finans (108, Esbjerg og Kolding)
- International handel og markedsføring (114*, Esbjerg og Kolding)
- Offentlig administration (42, Haderslev og Esbjerg)
- Skat (6, Esbjerg)

Informations- og kommunikationsteknologi

- It-arkitektur (9, Kolding)
- Softwareudvikling (44, Esbjerg)
- Webudvikling (29, Kolding)

Teknik, teknologi og industriel produktion:

- Electronics, diplom (29, Sønderborg)
- Industriel 3D-print (5*, Kolding)
- Kemi- og bioteknologi, diplom, (5, Esbjerg)
- Maskinmester (46, Esbjerg og Sønderborg)
- Teknisk manager offshore (8, Esbjerg)

Mekanik, jern og metal:

- Maskinteknik, diplom (10, Esbjerg)
- Mechanical engineering, diplom (47, Sønderborg)

Audio-visuel teknik og medieproduktion:

- Byggeri og anlæg, diplom (6, Esbjerg)
- Grafisk Kommunikation (38, Kolding)
- Lyddesign (39, Kolding)

Social og sundhed:

- Bioanalytiker (42, Esbjerg)
- Ergoterapi (38, Haderslev og Esbjerg)
- Ernæring og sundhed (29, Haderslev)
- Fysioterapi (104, Haderslev og Esbjerg)
- Jordemoder (65, Esbjerg)
- Pædagog (496, Aabenraa, Esbjerg, Kolding og Tønder)
- Socialrådgiver (185, Aabenraa og Esbjerg)
- Sygeplejerske (219, Aabenraa og Esbjerg)

Bygge- og anlægsteknik:

- Bygningskonstruktør (104, Esbjerg)

Undervisning og læring:

- Folkeskolelærer (271, Haderslev og Esbjerg)

Forsvar, politi og sikkerhed:

- Mechatronics, diplom (72, Sønderborg)

Øvrige:

- Design og business (15, Sønderborg)

Note: *Grundet diskretionerede værdier er antallet af optagne baseret på 2022-tal. Diplomingeniøruddannelser udbydes af universiteterne, men er defineret som MVU, hvorfor de fremgår her.

MVU-uddannede i arbejdsstyrken: Ca. 1/4 er uddannet inden for undervisning og læring

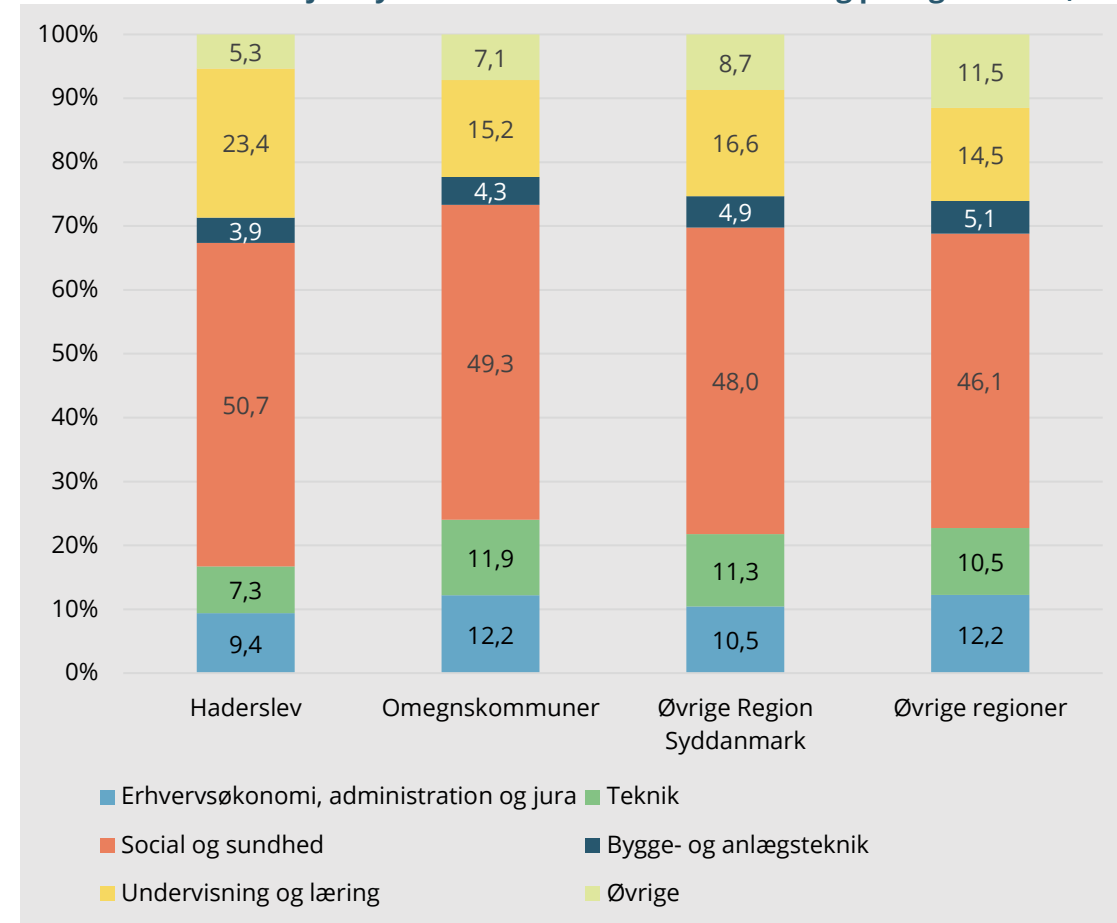
Det store optag inden for undervisning og læring (læreruddannelsen) afspejler sig også i kommunens arbejdsstyrke. Mere end 23 pct. af de MVU-uddannede i Haderslev Kommunes arbejdsstyrke er uddannet inden for området "undervisning og læring". Også social og sundhed er overrepræsenteret i kommunens arbejdsstyrke på MVU-niveau.

Modsat har kun 7,3 pct. en uddannelse inden for teknik og it – mod fx 11,3 pct. i den øvrige del af Region Syddanmark. Der er også langt mellem bygge- og anlægsteknikere på MVU-niveau i Haderslev Kommune.

Billedet er dog anderledes i omegnskommunerne til Haderslev, hvor fordelingen ikke afviger markant fra hverken den øvrige region eller resten af landet.

Karakteristik af arbejdsstyrken: MVU-uddannedes fordeling på fagområder, 2022

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Note: Teknik indeholder audio-visuel mediekommunikation, informationsteknologi og kommunikation, mekanik, metal og jern. Øvrige indeholder forsvar, politi og sikkerhed, humanistisk, jordbrug, skovbrug og fiskeri, kunstnerisk, naturvidenskab, samfundsvidenskab, service og transport.

LVU: Generelt lavt optag i Syddjylland

Bachelor- og kandidatuddannelser (LVU) udbydes af universiteterne. I Syddjylland har Syddansk Universitet campus i Esbjerg, Kolding og Sønderborg, mens Aalborg Universitet har campus i Esbjerg. Der udbydes i alt 20 bacheloruddannelser og 30 kandidatuddannelser i de tre byer. Til højre er vist antallet af optagne på kandidatuddannelserne i Syddjylland i 2023.

Det samlede billede er ikke overraskende, at Syddjylland har relativt få pladser pr. indbygger sammenlignet med regioner, der rummer de store universitetsbyer. På alle områder er optaget pr. 10.000 indbyggere lavere i Syddjylland end i øvrige regioner. Syddjylland er dog pænt med inden for tekniske uddannelser, hvilket skyldes, at både AAU Aalborg og SDU Sønderborg har stort fokus på ingeniørområdet.

Antal optagne på LVU-uddannelser pr. 10.000 indbyggere, 2023

Fagområde	Haderslev	Omegns-kommuner	Øvrige Region Syddanmark	Øvrige regioner
Erhvervsøkonomi, administration og jura	0,0	11,9	14,1	22,1
Humanistisk	0,0	1,6	8,3	10,2
Samfundsvidenskab	0,0	4,2	12,6	19,4
Naturvidenskab	0,0	0,8	8,9	9,9
Informations- og kommunikationsteknologi (IKT)	0,0	2,4	3,3	7,1
Teknik, teknologi og industriel produktion	0,0	8,1	8,2	11,1
Social og sundhed	0,0	1,8	15,0	8,0
Undervisning og læring	0,0	0,0	2,0	2,2
Bygge- og anlægsteknik	0,0	0,0	0,4	3,2
Øvrige*	0,0	4,7	0,9	4,7
I alt	0,0	35,4	73,8	97,4

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet

Note: *Øvrige omfatter uddannelserne jordbrug, skovbrug og fiskeri, kunstnerisk samt service.

Kandidatuddannelser i Syddjylland (antal optagne i 2023 i parentes)

Erhvervsøkonomi, administration og jura:

- Erhvervsøkonomi (124, SDU Esbjerg og SDU Kolding)
- Erhvervsøkonomi og erhvervsprog (27, Sønderborg)
- Revision (155, SDU Kolding)

Humanistisk:

- Designstudier (11, Designskolen Kolding)

Samfundsvidenskab:

- Cultural Sociology (15, SDU Esbjerg)
- Designledelse (34, SDU Kolding)
- Environmental and Resource Management (30, SDU Esbjerg)

Naturvidenskab:

- Bioengineering 9, Esbjerg)

Informations- og kommunikation (IKT):

- Cand.it i Produktdesign (27, SDU Kolding)
- Cand.it. Web Communication Design (36, SDU Kolding)
- Cand.it webkommunikation (50, SDU Kolding)
- Data science, (Ny, SDU Kolding)

Teknik, teknologi og industriel produktion:

- Advanced Power Electronics (7, AAU Esbjerg)
- Bioengineering (9*, AAU Esbjerg)
- Chemical Engineering (7, AAU Esbjerg)
- Electronics (8, SDU Sønderborg)
- Engineering, Innovation and Business (15, SDU Sønderborg)
- Intelligent Reliable Systems (AAU Esbjerg)
- Mechatronics (28, SDU Sønderborg)
- Physics and Technology (Ny, SDU Sønderborg)
- Risk and Safety Management (17, AAU Esbjerg)
- Software Engineering (Ny, SDU Sønderborg)
- Sustainable Energy Engineering (10, AAU Esbjerg)

Social og sundhed:

- Folkesundhedsvidenskab (72, SDU Esbjerg)
- Medicin (31, SDU Esbjerg)

Øvrige:

- Designstudier (8, Designskolen Kolding)
- Erhvervsøkonomi, erhv.sprog, internat. turisme-fritidsmanagement (30, SDU Kolding)
- Musik (10, Syddansk Musikonservatorium Esbjerg)

Note: *Grundet diskretionerede værdier er antallet af optagne baseret på 2022-tal.

LVU-uddannede i arbejdsstyrken: Få personer med tekniske LVU-uddannelser bosiddende i Haderslev Kommune

Som tidligere vist har kun 7 pct. af arbejdsstyrken i Haderslev Kommune en LVU-uddannelse. Herudover viser figuren til højre, at fordelingen af LVU-uddannede i arbejdsstyrken afviger en del fra både omegnskommunerne og hele landet. Kun ca. 8 pct. har en teknisk LVU-uddannelse – mod ca. 15 pct. på landsplan. Også det samfundsvidenskabelige område fylder mindre i Haderslev Kommunes arbejdsstyrke end på landsplan og i hele regionen.

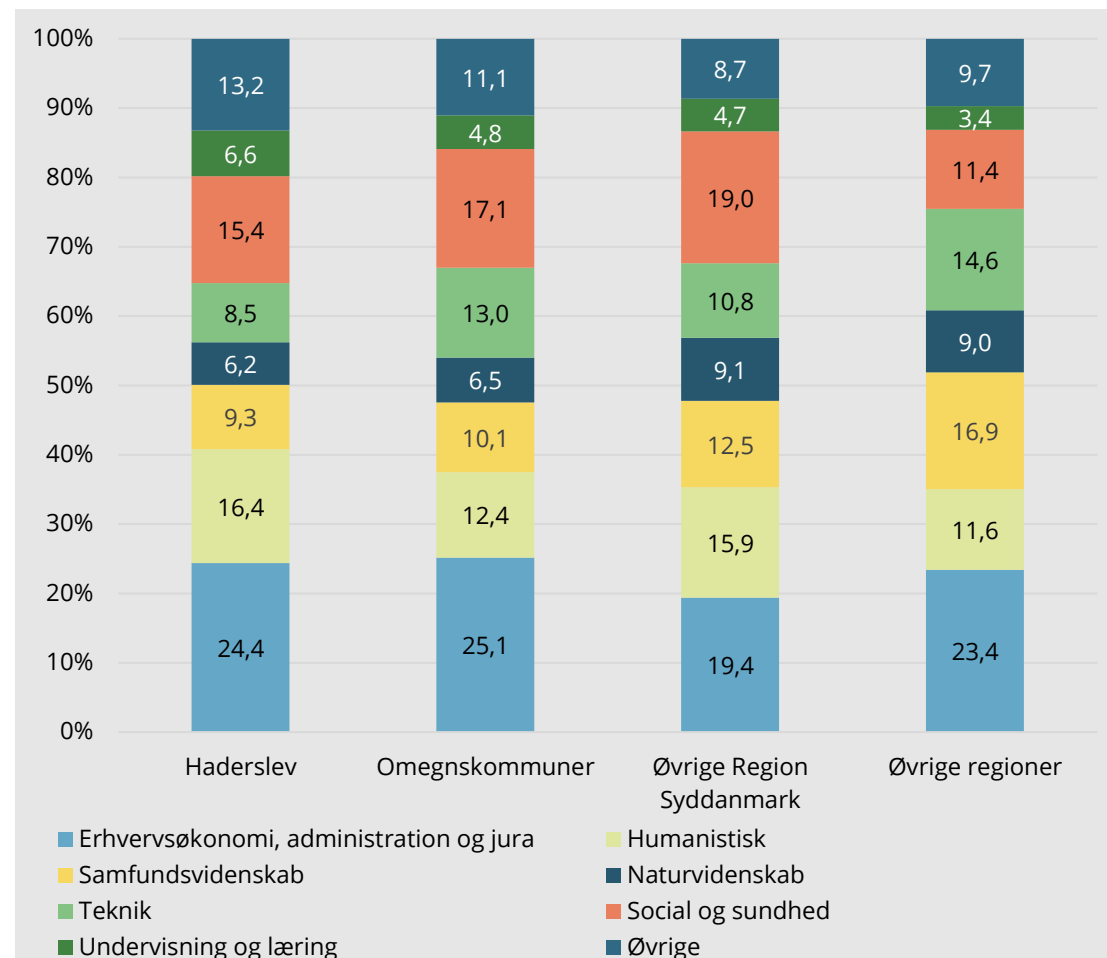
Til gengæld huser Haderslev Kommune relativt mange LVU-uddannede borgere med en humanistisk baggrund samt med en baggrund inden for undervisning og læring.

Når den lave andel med en teknisk LVU-uddannelse lægges oveni det faktum, at Haderslev Kommune generelt har få borgere med en LVU-uddannelse står det billede tilbage, at der er meget langt mellem personer fra denne uddannelsesgruppe blandt kommunens borgere. Kun 0,6 pct. af arbejdsstyrken i Haderslev Kommune har en ingeniøruddannelse eller en anden teknisk LVU-uddannelse (cand. tech., cand.it., mv).

Dette opvejes i nogen grad af fordelingen i omegnskommunerne, idet det dog skal huskes, at den samlede andel LVU-uddannede i omegnskommunerne også er lav.

Karakteristik af arbejdsstyrken: LVU-uddannedes fordelingen af fagområder, 2022

Kilde: IRIS Group på baggrund af særkørsel fra Danmarks Statistik.

Note: Teknik indeholder informations- og kommunikationsteknologi og mekanik, metal og jern. Øvrige indeholder bygge- og anlægsteknik, forsvar, politi og sikkerhed, jordbrug, skovbrug og fiskeri, kunstnerisk samt service.

5. Adgang til kompetencer og kompetenceudvikling

Stigende udfordringer med at rekruttere både faglærte og højtuddannede

Nye rekrutteringsstrategier

Vi har i analysen interviewet i alt 21 virksomheder og to statslige arbejdspladser (ATP og Vurderingsstyrelsen). I interviewene blev aktørerne spurgt ind til den uddannelsesmæssige sammensætning af medarbejderne, forventninger til efterspørgslen efter arbejdskraft, rekrutteringsudfordringer, og hvordan de arbejder med rekruttering.

De fleste interviewede virksomheder har ansat både funktionærer (fra KVV-uddannede til LVU-uddannede), faglærte og ufaglært arbejdskraft. De statslige aktører beskæftiger en blanding af personer med en videregående uddannelse og faglærte (primært kontoruddannede).

Udfordringer mht. at rekruttere arbejdskraft varierer naturligvis en del, da nogle organisationer er i betydelig vækst, mens andre stort set beskæftiger det samme antal som for 5-10 år siden og ikke forventer jobvækst. Det fælles billede er dog, at aktørerne har fået sværere ved at rekruttere nøglearbejdskraft, og at rekruttering og tiltrækning af arbejdskraft har fået stigende opmærksomhed. Flere virksomheder arbejder fx i dag mere aktivt med:

- Rekruttering af udenlandsk arbejdskraft i samarbejde med bureauer, der er specialiseret i dette.
- Integration af faglærte og ufaglærte på grænsen af arbejdsmarkedet.
- Tættere samarbejde med uddannelsesinstitutioner om praktik og muligheder for at præsentere sig over for studerende.

På næste side er vist en oversigt over, hvor de forskellige hovederhverv i Haderslev Kommune oplever mangel på arbejdskraft – eller i hvert fald udfordringer, når de skal rekruttere.

Det fremgår, at der især er udfordringer, når det gælder faglærte og personer med en videregående teknisk uddannelse. Der er således en tæt sammenhæng mellem rekrutteringsudfordringer og sammensætningen af optaget på uddannelsesinstitutionerne i Sydjylland.

Kun få har forventninger til flere uddannelser i Haderslev Kommune

Det er kun få af de interviewede virksomheder, der lægger stor vægt på, at relevante uddannelser udbydes i Haderslev. Det vigtigste er, at optaget er stort i Sydjylland.

Enkelte betoner, at det kan være en udfordring, at unge flytter ud af kommunen for at tage en uddannelse, fordi det kan betyde fraflytning og gøre det sværere at tiltrække arbejdskraft i konkurrence med virksomheder i nabokommunerne. Hertil kommer, at nogle unge måske ikke vælger at tage en erhvervskompetencegivende uddannelse på grund af manglende lokalt udbud. Men der er også en erkendelse af, at uddannelsesmiljøer skal være attraktive for at tiltrække unge, og at det derfor fx giver begrænset mening at udbyde flere EUD-hovedforløb i Haderslev.

Til gengæld er der en stor bekymring for, at de faldende ungdomsårgange yderligere vil skabe mangel på bestemte typer af arbejdskraft. Derfor er det vigtigt for både virksomhederne og de offentlige aktører, at uddannelsesområderne nævnt på næste side prioriteres i både Sydjyllands uddannelsesudbud og i tiltrækning af unge til uddannelserne.

På hvilke områder har nøgleerhvervene i Haderslev Kommune rekrutteringsudfordringer?

Metal- og maskinindustri

- De fleste interviewede virksomheder oplever på det generelle plan udfordringer med at rekruttere medarbejdere med teknisk baggrund.
- EUD-området: Der opleves især mangel på smede og elektrikere.
- KVU/MVU-området: Flere har udfordringer med at rekruttere produktionsteknologer og forskellige typer af diplomingeniører (især maskiningeniører).
- LVU-området: Svært at skaffe ingeniører i de virksomheder, der ansætter LVU-uddannede med teknisk baggrund.

Bygge og anlæg

- Generelt oplever virksomhederne stor mangel på teknisk/faglært arbejdskraft – afspejler sig i stor stigning i brugen af udenlandsk arbejdskraft
- EUD-området: Virksomhederne oplever rekrutteringsudfordringer på mange områder – murere, struktører, tømrere, blikkenslagere, elektrikere, montører, mv.
- MVU/LVU-området: Svært at rekruttere bygningskonstruktører og bygningsingeniører.

Transport og engroshandel

- Generelt oplever de interviewede virksomheder udfordringer med at rekruttere stort set alle andre medarbejdergrupper end ufaglærte.
- EUD-området: Transportvirksomhederne har svært ved at tiltrække kvalificerede chauffører, og der er også stor konkurrence om smede og mekanikere.
- MVU/LVU-området: De store engroshandelsvirksomheder oplever udfordringer med at rekruttere specialiseret arbejdskraft inden for ingeniørfagene og it.

Statslige arbejdspladser (ATP og Vurderingsstyrelsen)

- ATP har visse rekrutteringsudfordringer for især højtuddannet arbejdskraft, mens Vurderingsstyrelsen ikke oplever udfordringer med at skaffe arbejdskraft.
- MVU-området: Uddannelse i offentlig administration er central for begge organisationer – vigtigt at den bevares i området.
- LVU-området: Forventninger om øget brug af LVU-uddannede (ATP) – jurister, statskandskaber, cand. merc.

Fødevarer

- De lokale virksomheder varierer en del i deres brug af arbejdskraft, da de ligger forskellige steder i værdikæden – landbrug, produktion, import/handel, hotel/restauration.
- De interviewede virksomheder har færre rekrutteringsudfordringer end i de øvrige erhverv. Det skyldes bl.a., at virksomhederne har en stærk position i lokalområdet.
- EUD-området: Der opleves mangel på slagtere (pølsemagere). Herudover mangel på kokke/tjenere i de dele af erhvervet, der også har restaurationsvirksomhed (fx Gram Slot).

Stor variation i brugen af VEU – tilfredshed med udbuddet i Syddanmark

Det er forskelligt på tværs af de interviewede virksomheder, hvordan og hvor højt efter- og videreuddannelse (VEU) prioriteres.

De fleste virksomheder er dog brugere af VEU og benytter i varierende grad:

- Erhvervsskoler og erhvervsakademier i Syddanmark
- AMU-Syd og AMU-Vest
- Brancheorganisationer
- Leverandører
- Private kursusudbydere

Det offentligt finansierede VEU-system bruges primært til standardkurser, herunder at medarbejderne kan tilegne sig lovbundne certifikater. Blandt de toneangivende erhverv i Haderslev Kommune er der bl.a. et betydeligt træk på AMU-kurser på følgende områder:

- Sikkerhed
- Truck, kran, stilladsmontage, lager og logistik
- Svejsning
- Hydraulik og elektronik
- Sprog
- Kommunikation og konflikthåndtering

Flere virksomheder giver udtryk for en forventning om øget brug af VEU-systemet i de kommende år. Det er også en forventning hos EUC-Syd, hvor der peges på, at både flere lovkrav og teknologiske trends vil trække i retning af større efterspørgsel efter AMU-kurser.

Tilfredshed med udbud og kvalitet, men flere har behov for bedre vejledning

Langt de fleste interviewede Haderslev-virksomheder har gode erfaringer med at benytte erhvervsskoler, erhvervsakademier og AMU-centre. Kvaliteten opleves generelt som høj, og virksomhederne ser det ikke som et større problem, at kurserne foregår i Kolding, Esbjerg, Sønderborg, mv.

De største udfordringer på området findes blandt de virksomheder, der ser VEU som et strategisk element i at løfte kompetenceniveauet. Det kan være i relation til grøn omstilling, brug af ny teknologi, forståelse af nye materialer, viden om proteinbaserede produkter inden for fødevarer, mv.

Denne gruppe ønsker at kunne skræddersy kompetenceudvikling til egne behov, herunder at sammensætte forløb, der kombinerer teori og praksis, og som gerne må trække på viden og kompetencer fra flere uddannelsesinstitutioner.

Her giver virksomhederne udtryk for, at det er svært at overskue, hvem der er de rette udbydere, og flere efterspørger en samlet indgang til VEU-området med uvildige rådgivere, der kan hjælpe med bl.a. kompetenceafklaring og design af uddannelsesforløb.

Om udfordringer med at rekruttere faglært arbejdskraft

"Vi har svært ved at tiltrække både smede, elektrikere og ingeniører til Haderslev. Det tager lang tid at rekruttere medarbejdere med en teknisk baggrund. Fremadrettet forventer vi især udfordringer på smedeområdet, og vi er i stigende grad nødt til at arbejde med at få teknikere ind, der er på kanten af arbejdsmarkedet, hvis vi skal følge med efterspørgslen."

- Morten Gram, Adm. Direktør i Gram Clean Air

Om udfordringerne med rekruttering af faglært arbejdskraft

"Det er generelt svært at rekruttere nye chauffører. De yngre generationer har sværere ved at acceptere arbejdsvilkårene i branchen. Og der er også stor kamp om smede og mekanikere. Men det er alligevel lykkedes for os at rekruttere den nødvendige arbejdskraft pga. vores netværk og gode arbejdsvilkår. Vores medarbejdere kommer fra hele Sønderjylland."

- Jørn Kudsk, Direktør og indehaver, Kudsk & Nissum

Om udfordringerne med rekruttering af specialiseret arbejdskraft

"Vi har nemt ved at rekruttere faglærte og ufaglærte medarbejdere til vores lager- og produktionsfunktioner. Men jo mere specialiserede og tekniske kompetencer, der er behov for, desto sværere er det at rekruttere de rette profiler i Haderslev."

- Peter Juul, CEO i Dansani

Om udfordringerne med rekruttering af specialiseret arbejdskraft

"Vi er ikke så bekymrede mht. den ufaglærte arbejdskraft. Det har vi nemt ved at få i Haderslev. Men vi får også behov for flere specialister inden for diverse ingeniørfag, it og projektledere, og de er svære at rekruttere til Haderslev."

- Jesper Bryld Mortensen, People Manager, Bestseller

Om ønsker til vejledning på VEU-området

"Vi har gode erfaringer med at bruge erhvervsskoler og AMU-centre. Men efter at vores tidligere produktionschef holdt op, har vi haft svært ved at overskue, hvem der udbyder hvad, og hvad de enkelte uddannelsesinstitutioner er gode til. Vi har brug for vejledning i at orientere os på uddannelsesområdet."

- Jonas Andreasen, Produktionschef, KVM-Genvex

6. Forslag til erhvervspolitiske indsatsområder

Anbefalinger til erhvervspolitiske indsatsområder

Generelt tegner analysen et billede af, at der på flere parametre er gode vilkår for det lokale erhvervsliv i Haderslev Kommune. De interviewede virksomheder giver bl.a. udtryk for, at kommunen yder en god service og sagsbehandling, hvilket stemmer overens med, at Haderslev Kommune typisk klarer sig særdeles godt på dette parameter i Dansk Industris årlige målinger af det lokale erhvervsklima.

Derudover er de fleste interviewede virksomheder tilfredse med Haderslev Erhvervsråd samt de arrangementer og netværk, Erhvervsrådet udbyder. Mange virksomheder nyder også godt af nærheden til motorvejsnettet, det nordeuropæiske marked og de relativt lave omkostninger til erhvervsjord og -bygninger og arbejdskraft.

Analysen viser imidlertid også, at der på udvalgte områder er et potentiale for at styrke de lokale erhvervslivs vækst- og udviklingsmuligheder. Det gælder især inden for arbejdskraft og uddannelse, der også er de områder, hvor Haderslev Kommune kommer svagest ud i Dansk Industris målinger af den lokale erhvervsvenlighed.

Interviewene peger i retning af, at det for de etablerede virksomheder er helt centralt at styrke det langsigtede grundlag for tiltrækning af arbejdskraft. Det fremgår af analysen i afsnit 4-5, at nøgleerhvervene allerede i dag oplever udfordringer med at tiltrække specielt arbejdskraft med en teknisk baggrund. Når hertil lægges, at de kommende år vil være kendetegnet ved faldende ungdomsårgange i Sydjylland, fremstår adgang til arbejdskraft som et helt centralt fokusområde – både i Haderslev Kommune og hele den sydjyske region.

Det er dog også vigtigt, at den lokale erhvervsfremmeindsats har fokus på trends, der har bred betydning for erhvervslivet.

Hertil kommer, at flere virksomheder gerne vil i tættere samarbejde med viden- og uddannelsesinstitutioner i den syddanske region – både i forhold til praktik, studenterprojekter, rekruttering og i enkelte tilfælde også innovationssamarbejde.

Endelig virker det logisk, at iværksætteri fortsat er et fokusområde i den lokale erhvervs politik. Som vist i afsnit 2 er etableringsraten i kommunen lav, og Haderslev Kommune har modsat andre kommuner i regionen ikke lokale uddannelsesinstitutioner, der kan være drivkræfter for iværksætteri.

På de følgende sider er præsenteret en række anbefalinger til indsatsområder, der kan styrke de lokale rammebetingelser. Anbefalingerne er opstillet med afsæt i input fra de gennemførte interview og inddelt i følgende temaer:

- Adgang til arbejdskraft
- Styrket samspil med uddannelsesinstitutioner
- Tiltrækning af virksomheder og investeringer til Haderslev
- Styrket iværksætteri
- Understøttelse af SMV'ernes arbejde med grøn omstilling

Det skal understreges, at der primært er gennemført interviews med lidt større virksomheder, som fx kun har begrænset behov for de basale ydelser i den lokale erhvervs-service. Det betyder, at anbefalingerne ikke nødvendigvis er repræsentative for alle virksomheders behov – især ikke de mindste virksomheder i kommunen.

Adgang til arbejdskraft

Især virksomheder med vækstforventninger udtrykker bekymring for stigende rekrutteringsudfordringer i de kommende år. Det gælder som vist i afsnit 5 især i forhold til personer med en teknisk uddannelsesbaggrund (fra EUD-niveau til ingeniører). Både virksomheder og de interviewede offentlige institutioner peger på, at indsatsen bør stå på to ben.

For det første er det vigtigt, at Haderslev Kommune arbejder for at tiltrække arbejdskraft ved, at flere personer i de arbejdsdygtige aldre bosætter sig i kommunen. Især i forhold til tidligere borgere og udenlandsk arbejdskraft ses et stort potentiale. For det andet er det vigtigt, at hele den sydjyske region arbejder for at gøre specielt de tekniske erhvervsuddannelser mere attraktive og at øge andelen af unge, der søger mod disse uddannelser. Uddannelsesanalysen viser, at der ikke mangler specifikke uddannelser i Sydjylland i relation til virksomhedernes efterspørgsel. Udfordringen er at få flere unge til at vælge de uddannelser, hvor virksomhederne kommer til at efterspørge arbejdskraft.

Skabe attraktive rammer for bosætning

Flere virksomheder giver udtryk for, at lokale medarbejdere er relativt gamle, og at der er behov for at tiltrække børnefamilier. Det afspejler sig i den demografiske profil, idet andelen af borgere mellem 20-39 år er lavere end i resten af landet.

I den sammenhæng peger flere på, at der kan gøres mere for at markedsføre kommunen over for nye og tidligere borgere. Der er allerede sat initiativer i gang, og på hjemmesiden boihaderslev.dk kan potentielle tilflyttere få et overblik over lokale tilbud samt beregne besparelsen ved at købe bolig i Haderslev.

Flere interviewpersoner efterlyser en mere offensiv markedsføring over for relevante målgrupper. Det kan fx omfatte unge, der er fraflyttet for at uddanne sig i de større byer, og midlertidigt ansatte på forsvarets arbejdspladser i kommunen.

Herudover er potentialerne for bosætning i høj grad knyttet til byudvikling, herunder renoveringsprojekter i bymidten samt udvikling af oplevelsestilbud relateret til fx havnebad, spisesteder, svømmehal, mv.

Tiltrækning af udenlandske medarbejdere

Analysen viser, at andelen af udenlandske medarbejdere i virksomhederne er steget kraftigt de senere år. Samtidig tegner interviewene et billede af, at flere virksomheder er begyndt at arbejde målrettet med international rekruttering. Derudover kan den geografiske placering tæt på Tyskland skabe gode forudsætninger for at tiltrække medarbejdere herfra.

Et fokusområde i kommunens erhvervsfremmeindsats kan derfor være at understøtte lokale virksomheders rekruttering af udenlandske medarbejdere. Det kan fx ske gennem jobmesser afholdt sammen med andre sønderjyske kommuner. Andre elementer kan erfaringsgrupper om international rekruttering, velkomstambassadører, flere lokale informationer på engelsk samt formidling af job til ægtefæller, mv.

Derudover kan det være relevant at indgå i et tættere samarbejde med Work-Live-Stay Southern Denmark om tiltrækning af arbejdskraft til Haderslev Kommune.

Øge optaget på de tekniske uddannelser

Det er afgørende for Haderslevs virksomheder, at de nuværende ubalancer i optaget på uddannelserne i Sydjylland mindskes. I dag er andelen af optagne, der vælger en teknisk uddannelse, betydeligt lavere end i resten af landet. Derfor er der behov for, at de sydjyske kommuner og uddannelsesinstitutioner går sammen og belyser, hvordan attraktiviteten af de tekniske uddannelsesmiljøer kan styrkes. Det handler om alt fra teknologi og maskinparker til rekruttering af lærerkræfter.

Herudover kan Haderslev Kommune selv arbejde for at øge fokus på teknik og praksisfaglighed i udskolingen. Det kan være gennem flere forsøg, projektuger, samarbejde med virksomheder om praktik samt praksisfaglige undervisningsforløb, der gennemføres i samarbejde med EUD-lærere (Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse udbyder projektmidler på dette område). I forlængelse heraf kan UC Syd i Haderslev gøre en indsats for at styrke læreruddannelsen med fokus på redskaber, der styrker evnen til at undervise i teknik og teknologi.

Styrket dialog og samspil med uddannelsesinstitutioner

En væsentlig nøgle til øget konkurrencekraft blandt Haderslev Kommunes toneangivende erhverv er at styrke virksomhedernes relationer til viden- og uddannelsesinstitutioner i Sydjylland og Syddanmark. Det gælder i forhold til en vifte af konkurrencefaktorer – adgang til elever og arbejdskraft med en teknisk baggrund, efter- og videreuddannelse samt evnen til at arbejde med ny teknologi, grøn omstilling, nye materialer mv.

Virksomhederne efterlyser, at der i den lokale erhvervsfremmeindsats prioriteres ressourcer til at facilitere samarbejde mellem virksomheder og uddannelsesinstitutioner. Nedenfor er listet tre områder, hvor samspillet med fordel kan udbygges i de kommende år.

Samarbejde om rekruttering til erhvervsuddannelser

Virksomhederne kan spille en mere central rolle i at sikre, at flere unge bliver i kommunen og vælger fx en teknisk uddannelse i den sydjyske region.

En vigtig pointe fra interviewene er, at det kræver et tæt samarbejde mellem virksomheder og uddannelsesinstitutioner at få flere til at vælge en erhvervsuddannelse.

Virksomhederne er ofte de første, der møder de unge efter skole eller gymnasium. Og de kan i den sammenhæng motivere flere til et kombineret job- og uddannelsesforløb, hvis der i regionen opbygges et stærkere partnerskab om at fastholde unge og tilbyde dem uddannelse og spændende karrieremuligheder.

Der er i den forbindelse behov for at facilitere et samarbejde mellem kommunens virksomheder og de sydjyske uddannelsesinstitutioner om, hvordan parterne sammen kan stille attraktive muligheder op, der kombinerer uddannelse, praktik og fx arbejde med ny teknologi.

Bedre brug af VEU-systemet

Der er store forskelle i virksomhedernes træk på VEU-systemet. En stor andel bruger kun erhvervsskoler og AMU-centre til obligatoriske certifikater, mens en mindre del investerer proaktivt i kompetenceudvikling.

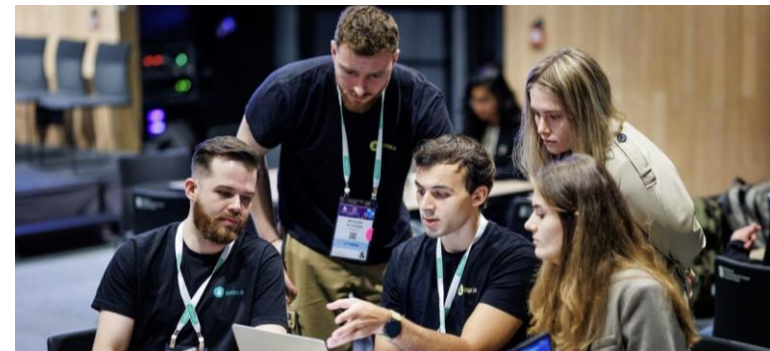
Det forventes dog både blandt virksomhederne og hos EUC-Syd, at behov og efterspørgsel vil stige. Flere lovkrav, teknologiudvikling, behov for øget automatisering som svar på mangel på arbejdskraft samt den grønne omstilling trækker alt sammen i retning af øget behov for efter- og videreuddannelse (VEU). Flere virksomheder giver udtryk for udfordringer med at overskue udbuddet på VEU-området og efterspørger sparring om uddannelse og kompetenceafklaring.

En vigtig opgave er her at øge kendskabet til det kursuscenter, som sydjyske uddannelsesinstitutioner etablerer ultimo 2024. Det skal fungere som én indgang til VEU med mulighed for at henvise til de rette udbydere. Herudover kan der etableres bedre samarbejde med lokale uddannelsesinstitutioner om at afdække behov for VEU i SMV'er.

Adgang til studerende og forskere på universiteterne

Flere virksomheder ser en interesse i at komme tættere på universiteterne i forhold til deres udvikling. Det gælder bl.a. i forhold til automatisering, nye materialer og brug af ny teknologi.

Virkemidlerne kan være studenterprojekter, praktik eller sparring fra forskere. I den sammenhæng er der behov for en brobyggerfunktion, der hjælper SMV'erne med at konkretisere deres behov og formidler relationer til bl.a. SDU i form af besøgsdage, deltagelse på Åbent Hus arrangementer, mv.

Tiltrækning af virksomheder til Haderslev

Samlet set viser analysen, at der ikke er stærke klyngerelationer i Haderslev Kommune i form af fx værdikæderelationer. De beskrevne erhverv står alle stærkt i kommunen, men der er ikke tale om deciderede styrkepositioner, der er forankret i stedbundne kompetencer, netværk eller faciliteter. Der er med andre ord vanskeligt at pege på særlige erhvervsstyrker eller værdikæder, som kan indgå i en investeringsfremmeindsats.

Derimod tilbyder Haderslev Kommune nogle attraktive generelle rammevilkår, som især appellerer til virksomheder inden for logistik og engroshandel, der både servicere det nordiske og europæiske marked. Det gælder infrastruktur, den geografiske placering samt den gode adgang til ufaglært arbejdskraft og erhvervsarealer, herunder det kommende areal ved Haderslev Nord. Derimod fremstår rammevilkårene mindre attraktive for mere videnstunge virksomheder og liberale erhverv, der typisk lægger vægt på adgang til specialiseret arbejdskraft, nærhed til uddannelsesinstitutioner samt storbykvaliteter. Med dette udgangspunkt kan en indsats på de tre nedenstående områder bidrage til at tiltrække virksomheder til kommunen.

Partnerskaber med andre kommuner

En indsats for at tiltrække virksomheder til Haderslev kan gå på to ben. For det første kan Haderslev selv appellere til virksomheder inden for logistik og engroshandel.

For det andet kan Haderslev indgå i et samarbejde med hele den syddanske region om at tiltrække virksomheder på bestemte områder. Fx kan regionen samlet tilbyde et stærkt værditilbud til virksomheder, der udvikler løsninger til forsvaret.

Haderslevs muligheder for at tiltrække flere virksomheder er således knyttet til evnen til at markedsføre regionens samlede værditilbud, herunder fx specialiserede vidensmiljøer.

Derfor anbefales det at etablere et tættere samarbejde med andre kommuner og Invest In Denmark om at markedsføre regionens fordele og styrkepositioner. Der bør i den forbindelse foretages en prioritering af hvilke erhverv, der skal fokuseres på at tiltrække, så indsatsene (i form af pjecer, fact-sheets, delegationsture, mv.) kan tilpasses til målgruppen.

Markedsføring og synliggørelse af Haderslevs styrker og erhvervsområder

Analysen tegner et billede af, at der kan gøres mere for at markedsføre og synliggøre Haderslev som en erhvervsvenlig kommune. Både interviewene og resultaterne fra DI's erhvervsklimamålinger viser, at Haderslev bl.a. præsterer godt mht. sagsbehandling og service. Og Haderslev kan også tilbyde gode rammevilkår på parametre som infrastruktur, omkostningsniveau, adgang til stabil arbejdskraft mv.

Kommunen er først nu begyndt at markedsføre erhvervsgrunde via andre kanaler end egen hjemmeside på trods af, at der er flere ledige erhvervsgrunde. Det er oplagt, at kommune og Erhvervsråd gør endnu mere for at markedsføre styrker og synliggøre lokaliseringsmulighederne via forskellige kanaler og evt. i samarbejde med andre aktører. I den sammenhæng kan Haderslev Kommune få udarbejdet indbydende salgsmateriale, som visualiserer erhvervsområderne og indeholder vigtige informationer for relevante målgrupper.

Det er ofte af stor betydning for virksomheders lokaliseringsbeslutninger, at de kan få et hurtigt og effektivt overblik over alle relevante informationer. Og det handler ikke kun om kvm-priser, miljøzoner og bebyggelsesprocenter, men også om at få overblik over fx vilkår og priser for forsynings- og tilslutningsforhold til kloak, el, vand og varme samt ansvarsfordeling for byggemodning og øvrige kommunale afgifter.

Opbygning af beredskab

Når virksomheder søger en ny lokalisering er det afgørende, at de hurtigt kan få svar på spørgsmål, og at de bliver mødt med et højt serviceniveau og føler sig velkomne.

Haderslev Kommune præsterer generelt godt med hensyn til sagsbehandlingstider. Men det er også vigtigt, at de interesserede virksomheder oplever, at der bliver taget udgangspunkt i deres specifikke behov, og at alle informationer og svar bliver samlet, formidlet og koordineret på tværs.

I dette lys kan Haderslev Kommune sikre, at det organisatoriske beredskab er på plads i forhold til at servicere virksomheder, der udviser interesse for at lokalisere sig i Haderslev. Det kan fx være i form af en fast kontaktperson (én indgang), der varetager dialogen med virksomheden og den interne koordinering i kommunen, samt nedsættelse af "etableringsteams" på tværs af relevante forvaltninger. Det sikrer, at der kan gennemføres en hurtig og effektiv betjening af de interesserede virksomheder.

Tiltrækning af virksomheder – lokaliseringskrav inden for de erhvervmæssige styrkepositioner

Samlet set tegner analysen et billede af, at der er et godt match mellem de erhvervmæssige styrkepositioner i Haderslev Kommune og de eksisterende erhvervsarealer. Der er stadig ledige grunde til salg i erhvervsområderne omkring Haderslev, Hammelev, Vojens og Gram. Og det nye erhvervsområde omkring Haderslev Nord er netop målrettet virksomheder inden for transport, lager og logistik, hvor Haderslev Kommune både har en eksisterende styrkeposition og et fremadrettet vækstpotentiale.

Der kan i takt med adskillelsen af bolig- og erhvervsområderne (jf. kommuneplanen for 2021–2033) og udviklingen i erhvervslivet i de kommende år dog opstå behov for yderligere udlægning og/eller udvidelse af erhvervsarealerne i kommunen. Nedenfor er givet en kort sammenfatning af de lokaliseringskrav, der karakteriserer virksomhederne inden for de brancher, hvor Haderslev Kommune har særlige styrkepositioner og potentialer.

Der er typisk tre overordnede faktorer, som er afgørende for de private virksomheders lokaliseringsvalg: 1) Økonomi, 2) Ejendomskrav og 3) Rammebetingelser. Økonomi kan både handle om prisen på grund, opførelse, basisleje og virksomhedernes totalomkostninger ved ejendommen/lejemålet, herunder skatter, afgifter, energiforbrug mv. Ejendomskravene omfatter fx arealeffektivitet og -fleksibilitet, indeklima, energi, fællesfaciliteter, synlighed/signalværdi og parkering. Og de lokale rammebetingelser kan fx handle om adgang til motorvej/hovedvej, kollektive trafikforbindelser, arbejdskraft, kundegrundlag, uddannelsesinstitutioner samt vidensmiljøer og klynger.

Produktionsvirksomheder

Omfatter alle virksomheder, der beskæftiger sig med traditionel fremstilling af fx fødevarer og maskiner. Ved valg af lokalisering lægger produktionsvirksomheder typisk vægt på lav husleje, adgang til arbejdskraft med de rigtige kvalifikationer, herunder god adgang med kollektiv transport.

Derudover lægges der vægt på adgang med lastvogn og modulvogntog samt god adgang til det overordnede vejnet (især motorvej).

Nogle produktionsvirksomheder vil også have fokus på muligheden for at lokalisere sig sammen med virksomheder i samme eller andre brancher, hvor der kan opnås en synergieffekt. Lokalisering i områder med virksomheder i samme branche kan give området en særlig identitet/brandingeffekt. Synergieffekter kan også være fx udnyttelse af andre virksomheders spildprodukter som overskudsvarme, spildevand mv.

Transport- og logistikvirksomheder

Er kendetegnet ved, at internationalt gods transporteres til centrallagre, grossister eller terminaler, hvor det omlastes og transporteres videre til butikker, pakkeshops eller direkte til slutbrugeren (last mile distribution).

Transport- og logistikvirksomheder lægger stor vægt på adgang til den overordnede infrastruktur, specielt motorvej, herunder adgang med modulvogntog.

I forhold til ejendomskrav lægger transport- og logistikvirksomheder ofte vægt på lagerkapacitet, herunder højlagre, samt mulighed for oplag på egen grund.

Generelt efterspørger transport- og logistikvirksomhederne i høj grad nye arealer og ejendomme, der kan understøtte det stigende behov for effektiv transport.

Bygge & anlægsvirksomheder

Omfatter små og mellemstore virksomheder inden for brancher som elinstallation, VVS, tømrer, murer mv.

Disse betjener oftest kunder i det lokale og regionale opland, hvorfor de lægger vægt på kundenerhverv ved lokalisering. Herudover lægger de vægt på adgang til faglært arbejdskraft. I forhold til ejendomskrav er den vigtigste parameter en lav husleje.

Håndværksvirksomhederne har ofte til huse i mindre og traditionelle erhvervsarealer, som minder om produktionsejendommene.

Ejendommene er typisk beliggende i ældre erhvervsområder, og mange håndværksvirksomhederne vægter omkostninger og funktionalitet over udseende og beliggenhed.

Styrket iværksætteri i Haderslev Kommune

Som vist i afsnit 2 er etableringsraten i Haderslev Kommune beskeden, og den har i de seneste par år ligget betydeligt under gennemsnittet for hele den syddanske region. Da nye virksomheder er centrale for fornyelse og jobskabelse, er det relevant at tage stilling til, hvad der lokalt kan gøres for at skabe flere levedygtige virksomheder.

Da de dybdegående interview i denne analyse har fokuseret på etablerede virksomheder, har vi ikke et lokalt baseret analytisk grundlag for at komme med input til en indsats for iværksætteri i Haderslev Kommune. Men vi har i IRIS Group kortlagt, hvad andre kommuner (med tilsvarende størrelse og demografi) gør på området – og har med dette afsæt nedenstående input til, hvad der yderligere kan gøres i Haderslev Kommune på iværksætterområdet.

Styrket iværksætterkultur

Erfaringer fra andre kommuner er, at det er muligt at udvikle en stærkere iværksætterkultur. Her spænder arsenalet af virkemidler bredt fra undervisning i iværksætteri folkeskolen, over events og konkurrencer, til formidling og kommunikation af succeshistorier.

Iværksætterkulturen kan også påvirkes gennem netværk og arrangementer for personer, der overvejer at starte virksomhed.

Herudover er det naturligvis vigtigt at udbyde basal vejledning til iværksættere og netværk, der gør opstartsfasen nemmere. På dette område har Haderslev Erhvervsråd allerede en vifte af tilbud, lige som Erhvervsrådet deltager i et fælles tilbud om informationsmøder for nye virksomheder i samarbejde med andre kommuner i Trekantområdet.

Et oplagt tiltag kan være at udvikle en iværksætterpris og skabe en ramme om den i form af en event, hvor prisen uddeles. Det kan være efter inspiration fra Sønderborg Vækstråd, der har haft stor succes med en årlig event, hvor iværksætterne trænes til at pitche deres idéer over for et panel, der kårer vinderen som hovedindslag på eventet.

Spinoffs og brobygning til etablerede virksomheder

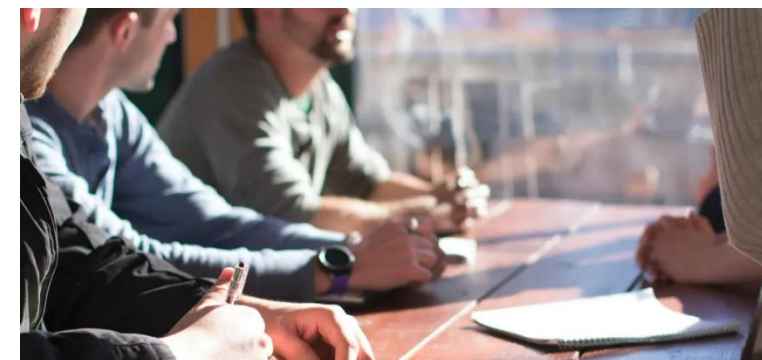
Etablerede virksomheder rummer ofte et stort potentiale i arbejdet for at skabe flere levedygtige virksomheder. Kommuner med særlig fokus på samspillet mellem nye og etablerede virksomheder arbejder bl.a. med:

- Dialog med etablerede virksomheder om potentialer for spinoffs. Fx har Vejen Kommune haft succes med at motivere virksomheder til at afknoppe forretningsområder på kanten af core business, hvor erfarne medarbejdere har startet virksomhed med vejledning fra modervirksomheden, der også har fungeret som den første kunde.
- Business Aalborg har i flere år arbejdet med at matche viden/teknologi i nye virksomheder med udfordringer, som skal løses i etablerede virksomheder.
- Erfarne virksomhedsledere kan indgå i et mentor-korps og matches med de iværksættere, hvor de kan bidrage med deres viden om forretningsudvikling.

Fysiske iværksætttermiljøer

Miljøer, hvor iværksættere kan sidde sammen, dele faciliteter og få adgang til administrative services, kan bidrage til at sikre gode rammer for iværksætteri.

Udover at gøre opstartsfasen lettere, er de med til at synliggøre, at man lokalt satser på iværksætteri. Hvis miljøerne samtidig rummer plads til arrangementer, oplæg, pitches for investorer, udstillinger, mv. kan de udvikle sig til lokale knudepunkter, der 1) inspirerer flere til at starte virksomhed og 2) kobler iværksættere med investorer og etablerede virksomheder.

Understøt SMV'ernes arbejde med grøn omstilling

Bæredygtighed og grøn omstilling er en global megtrend, som i disse år påvirker alle dele af erhvervslivet. Dette kommer også til udtryk i interviewene, hvor flere virksomheder forklarer, at de både ser et vækst- og udviklingspotentiale i relation til grøn omstilling, men at det på mange områder også udfordrer og stiller nye krav til dem.

De interviewede virksomheder peger på flere områder, hvor kommunen og Erhvervsrådet kan gøre en forskel. Bredden i deres forslag afspejler, at man som virksomhed kan arbejde med grøn omstilling på mange forskellige måder, og at behovet også varierer afhængigt af branche, størrelse og forretningsmodel. Flere peger dog på adgang til sparring om ESG-regnskaber som et relevant område, da mange virksomheder mødes med større krav om dokumentationskrav. Nogle virksomheder har stort fokus på overgang til VE og efterspørger et styrket samspil med kommunen herom. Endelig peger et mindre antal virksomheder på potentialer for mere samarbejde om grønne offentlige indkøb og affaldshåndtering.

Sparring om ESG-rapportering

Mange virksomheder mødes i stigende grad med krav om, at de skal levere dokumentation for deres performance på en række ESG-nøgletal (fx CO₂-udledning). Dette skyldes især implementering af ny EU-lovgivning (fx CSRD-direktivet), der ganske vist fokuserer på større virksomheder, men som ofte får konsekvenser gennem værdikæden.

For mange virksomheder er det endnu en ny opgave, som kræver ressourcer og nye kompetencer.

Der efterspørges i den sammenhæng 1-1 sparring og arrangementer, hvor SMV'er kan hente hjælp til at komme i gang med ESG-rapportering og fx henvises der til nationale programmer (fx Klimaklar Produktionsvirksomhed og SMV:Grønne kompetencer).

Adgang til grøn energi

Flere virksomheder har gennem de senere år haft fokus på omstilling til grønnere energikilder, herunder opkobling til fjernvarme eller udskiftning til varmepumper. Det gælder særligt industrivirksomheder med højt energiforbrug.

Men flere oplever udfordringer med at overgå til grønnere energi, som de ikke kan løse på egen hånd (fx fordi det ikke er muligt at komme på fjernvarmenettet, eller fordi initiativer til udbygning af grøn energiforsyning droppes).

Virksomhederne efterspørger mere samarbejde med kommunen om mulighederne for bedre adgang til VE, fx via etablering af solcelle- eller vindmølleparker. Indsatsen kan samtænkes med kommunens klimaplan.

Grønne offentlige indkøb

Nogle virksomheder løser allerede opgaver for Haderslev Kommune, bl.a. på bygge- og anlægsområdet – og generelt oplever virksomhederne, at der er et godt samarbejde.

Enkelte ser dog også gerne, at kommunen i højere grad efterspørger og har mod på at indkøbe nye løsninger og teknologier, som ofte er mere klimavenlige. Det kan bl.a. understøttes gennem en mere åben dialog mellem relevante virksomheder og kommunens Tekniske Forvaltning om, hvilke muligheder der er for at løse en given opgave under hensyntagen til klima og miljø.

Affaldshåndtering

Grøn omstilling har også medført et skærpet fokus på affaldshåndtering. Dette gælder særligt i byggebranchen, der er kendetegnet ved store mængder affald.

For enkelte virksomheder har øget fokus på affaldshåndtering vist sig at være en overskudsgivende forretning, da meget byggeaffald kan videresælges. Men der er stadig potentiale for at gøre mere og få flere virksomheder i gang.

Flere virksomheder ser derfor gerne, at den lokale erhvervsfremmeindsats fokuserer på at oparbejde viden og etablere samarbejde på tværs af virksomheder om sortering, genanvendelse, upcycling af affald og symbioser, hvor restprodukter i en virksomhed bruges som input og ressource i andre.

Udvalgte citater om fremadrettede indsatsområder

Om mere samarbejde med uddannelsesinstitutioner

"Vi vil rigtig gerne samarbejde mere med uddannelses- og vidensinstitutioner uden for Haderslev. Især Designskolen i Kolding og SDU er relevante samarbejdspartnere for os, fx i forhold til studieprojekter, studenterjobs og praktikforløb. Men vi har ikke særlig meget erfaring med dette. Vi tænker, at der er et uudnyttet potentiale for at skabe nye rekrutteringskanaler og tilføre virksomheden ny viden og innovation. Vi har derfor på eget initiativ og via vores netværk selv rakt ud til både Designskolen og SDU. Det er ikke noget, som vi har fået hjælp til. Men måske kan Haderslev Erhvervsråd med fordel hjælpe på dette punkt og også se lidt mere ud over kommunegrænsen i forhold til at skabe samarbejdsrelationer mellem de lokale virksomheder og de videregående uddannelsesinstitutioner i Syddanmark."

- Peter Juul, CEO Dansani

Om mere aktiv bosætningspolitik

"Kommunen kan føre en mere offensiv bosætningspolitik. Boligerne i Haderslev koster langt mindre end i f.eks. Trekantområdet, hvilket burde kunne appellere til børnefamilier. Derudover har vi meget naturskønne omgivelser. Haderslev kan lade sig inspirere af nogle af de tiltag, som er gjort i andre kommuner, hvor der bl.a. afvikles "kom-hjem" events og etableres netværk for unge mennesker, der fx flyttet fra kommunen i forbindelse med deres uddannelse."

- Jan Møller, CEO JM Group

Om mere samarbejde med uddannelsesinstitutioner

"Vi kunne godt tænke os at samarbejde mere med de store forsknings- og uddannelsesinstitutioner. Men vi oplever, at det er meget svært at trænge igennem, og at det er de samme store virksomheder nær Odense og Sønderborg, som løber med det hele. Det er vigtigt for vores forretningsmodel, at vi konstant er innovative og på forkant med nye teknologiske løsninger inden for elektrificering, digitalisering, automatisering og IoT. Og her kunne vi sikkert godt høste nogle gevinster ved fx at arbejde tættere sammen med forsknings- og uddannelsesmiljøer på SDU."

- Arne Iversen, CEO Danitech

Om fokus på tiltrækning af ressourcestærke borgere

"Der er alt for mange ufaglærte og ukvalificerede borgere i kommunen, hvilket sandsynlig hænger sammen med de relativt lave boligpriser. Jeg synes derfor, at kommunens bosætningspolitik bør fokusere på, hvordan der kan tiltrækkes nogle ressourcestærke borgere. Med stigende digitalisering og automatisering får stort set alle lager- og produktionsvirksomheder endnu større behov for mere kvalificeret arbejdskraft i fremtiden."

- Majbritt Petersen, CEO Certex

Udvalgte citater om fremadrettede indsatsområder

Om markedsføring af de lokale erhvervsarealer

"Der kan laves en meget mere aggressiv markedsføring af de ledige erhvervsarealer i kommunen. Områderne langs motorvejen og ved Hammelev er meget attraktive for bl.a. produktions- og lagervirksomheder. Hvorfor er der fx ingen synlige reklamer for erhvervsjorden langs motorvejen?"

- Arne Iversen, CEO Danitech

Om at fastholde de velfungerende tiltag og den gode service

"Erhvervsrådet har skabt et godt netværk mellem virksomhederne, ligesom deres arrangementer er blevet mere relevante og fokuserede gennem de seneste år. Kommunen er også god til at være synlig og opsøgende over for virksomhederne. Derudover er det positivt, at kommunen som oftest har en hurtig sagsbehandling."

- Jan Møller, CEO JM Group

Om bedre brug af VEU-systemet

"Vi kunne godt have brug for mere viden og information om muligheder på efteruddannelsesområdet. Der er et potentiale i kompetenceløft på områder som fx digitale kompetencer, men det kan være svært at finde og få sammensat et forløb for en mindre gruppe af medarbejdere."

- Henrik Bekker, direktør Dencon Foods

Om fokus på grøn omstilling

"Det er vigtigt, at den lokale erhvervsfremmeindsats i de kommende år har fokus på den grønne omstilling. Fx kan Erhvervsrådet yde sparring til SMV'er om operationelle forhold som hjælp til ESG-regnskaber."

- Kim Fuglsang, direktør Sophus Fuglsang Export-Maltfabrik A/S

Om samarbejdet med uddannelsesinstitutioner og rekruttering af unge

"Det er svært at finde yngre medarbejdere fx i slutningen af 20'erne i lokalområdet. Vi ville gerne samarbejde mere med videregående uddannelsesinstitutioner og fx have studerende i længerevarende praktik- eller specialeforløb hos os. Det vil muligvis være svært at tiltrække dem til Haderslev, men vi har hellere ikke selv været så proaktive. Måske kunne Haderslev Erhvervsråd udfylde en større rolle her."

- Kræn Brink Nielsen, CEO X-Yachts

Om tilgængelighed og de kollektive trafikforbindelser

"Det er begrænset, hvor langt medarbejderne er villige til at køre. Hvis der er over en times transport, er det en stor barriere. De dårlige kollektive trafikforbindelser og den manglende toglinje gør det heller ikke nemmere at rekruttere folk fra andre dele af landet."

- Peter Juul, CEO Dansani

Bilag

Virksomheder

Anders Schondelmeier, Filialchef, Jumbo Transport

Arne Iversen, CEO og ejer, Danitech

Heino Juhl, Adm. Direktør, Lindab

Henrik Bekker, Direktør, Dencon Foods

Jan Møller, Adm. Direktør og ejer, JMM Group

Jens Aage Daugaard, Daglig leder

Jesper Arkil, Ejer og bestyrelsesformand, Arkil

Jesper Bryld Mortensen, Logistics/People Manager, Bestseller

Jesper Ottzen, CEO, Hanegal A/S

Jeppe Markmann Olesen, Direktør, Bo Michelsen

John Carstensen, Direktør, Cawo

Jonas Andreasen, Produktionschef, KVM-Genvex

Jørn Kudsk, Kudsk & Nissum

Kim Fuglsang, Direktør og ejer, Sophus Fuglsang Malt Export

Kræn Brinck Nielsen, Adm. Direktør, X-yachts

Majbritt Petersen, Adm. Direktør, Certex

Michael Kanstrup Jensen, Adm. Direktør, KVM-Genvex

Michael Svarrer, CFO, Pharma Nord

Morten Gram, Adm. Direktør og ejer, Gram Clean Air

Morten Søberg, CEI, VVS Søborg

Peder Nielsen, Project Sales Manager, Torben Rafn

Peter Juul, Adm. Direktør, Dansani

Svend Brodersen, Adm. Direktør og ejer, Gram Slot

Søren Leerskov Rasmussen, Adm. Direktør, Bo Michelsen

Statslige aktører og kommune

John Brandt, HR-Partner, ATP

Kent Skovfoged Hansen m.fl., Chef for Plan, Byg og Sekretariat, Haderslev Kommune

Lise Schou Hansen, Centerdirektør, ATP

Sanne Vinter, Vurderingsstyrelsen

Uddannelsesinstitutioner

Dan Zeilke, Direktør, EUC Syd

Morten Kallestrup, Dir. For Pædagogik og skole, UC Syd

Ekspertter

Björn Snorri Gudmundsson Bøg, Special Advisor, Invest In Denmark

Charlotte Ployart Wetche, CEO, Censec

Freddie Eriksen, Eriksen Group

Per Freytag, Center for Bæredygtig Erhvervsfremme

Bilag II. Erhvervsuddannelser i Syddanmark efter fagområde

Audio-visual teknik og medieproduktion:

- Mediegrafiker (Kolding)

Bygge og anlægsteknik:

- Snedkeruddannelsen (Aabenraa)
- Anlægsstruktør, bygningstruktør og brolægger (Esbjerg, Haderslev og Sønderborg)
- Træfagernes byggeuddannelse (Aabenraa, Esbjerg, Haderslev, Kolding og Sønderborg)
- Bygningsmaler (Aabenraa, Esbjerg og Sønderborg)
- Murer (Aabenraa, Esbjerg og Sønderborg)
- Teknisk isolatør (Kolding)
- Teknisk designer (Aabenraa, Esbjerg og Kolding)

Erhvervsøkonomi, administration og jura:

- Kontoruddannelse med specialer (Esbjerg, Kolding og Sønderborg)
- Handelsuddannelser med specialer (Kolding og Sønderborg)
- Detailhandeluddannelse med specialer (Esbjerg, Kolding og Sønderborg)
- Finansuddannelsen (Kolding)

Forsvar, politi og sikkerhed:

- Ambulancebehandler (Esbjerg)

Jordbrug, skovbrug og fiskeri:

- Landbrugsuddannelsen (Esbjerg, Kolding og Sønderborg)
- Beslagsmed (Kolding)
- Dyrepasser (Kolding)
- Veterinærsygeplejerske (Kolding)

Kunstnerisk:

- Kirkemusiker – Sang (Tønder)

Mekanik, jern og metal:

- Smed (Esbjerg, Kolding, Sønderborg og Tønder)
- Industriteknikeruddannelsen (Sønderborg)
- Personvogsmekaniker (Esbjerg, Kolding og Sønderborg)
- VVS-energiuddannelsen (Esbjerg, Kolding og Sønderborg)
- Skibsmontør (Esbjerg)
- Plastmager (Kolding)
- Overfladebehandler (Esbjerg)

Service:

- Gastronom (Aabenraa, Esbjerg, Kolding og Sønderborg)
- Eventkoordinator (Kolding)
- Skorstensfejer (Tønder)
- Serviceassistent (Esbjerg, Kolding)
- Tjener (Esbjerg, Kolding)
- Ernæringsassistent (Esbjerg, Sønderborg)
- Frisør (Aabenraa, Esbjerg og Kolding)
- Fitnessuddannelsen (Kolding)

Social og sundhed:

- Tandklinikassistent (Esbjerg, Kolding og Sønderborg)
- Pædagogisk assistentuddannelse (Aabenraa, Esbjerg, Kolding og Tønder)
- Social- og sundhedshjælper (Aabenraa, Esbjerg og Kolding)
- Social- og sundhedsassistent (Aabenraa, Esbjerg og Kolding)

Teknik, teknologi og industriel produktion:

- Elektronik- og svagstrømsuddannelsen (Sønderborg)
- Automatik- og procesuddannelsen (Sønderborg)
- Elektriker (Esbjerg, Haderslev og Sønderborg)
- Beklædningshåndværker (Sønderborg)
- Data- og kommunikationsuddannelsen (Sønderborg)

Transport:

- Vejgodstransportuddannelsen (Aabenraa)
- Lager- og terminaluddannelsen (Aabenraa og Esbjerg)
- Havne- og terminaluddannelsen (Esbjerg)
- Lokomotivfører (Tønder)

Bilag II. Erhvervsuddannelser, der ikke udbydes i Syddanmark efter fagområde

Audio-visual teknik og medieproduktion:

- Film- og tv-produktionsuddannelsen
- Fotograf
- Grafisk tekniker
- Skiltetekniker
- Webudvikler
- Digital media uddannelsen

Bygge og anlægsteknik:

- Værktøjsuddannelsen
- Glarmester
- Stenhugger- og stentekniker
- Bygningssnedker
- Møbelsnedker og orgelbygger
- Tagdækker

Forsvar, politi og sikkerhed:

- Sikkerhedsvagt

Jordbrug, skovbrug og fiskeri:

- Gartner
- Anlægsgartner
- Skov- og naturtekniker
- Greenkeeper

Kunstnerisk:

- Kosmetolog
- Guld- og sølvsmedeuddannelsen
- Teater-, event- og av-teknikeruddannelsen

Mekanik, jern og metal:

- Støberitekniker
- Filmmekaniker
- Entreprenør- og landbrugsmaskineuddannelsen
- Cykel- og motorcykelmekaniker
- Produktør
- Industrioperatør
- Lastvogsmekaniker
- Bådmekaniker
- Flytekniker
- Karosseriteknikeruddannelsen
- Autolakerer
- Plastmager

- Urmager

Service:

- Ejendomsservicetekniker
- Eventkoordinator
- Receptionist
- Kosmetiker

Social og sundhed:

- Tandtekniker
- Hospitalteknisk assistent

Teknik, teknologi og industriel produktion:

- Beklædningsdesigner-modelkonstuktør
- Maskinsnedker
- Boligmonteringsuddannelsen
- Beklædningshåndværker
- Bager og konditor
- Gourmetslagter
- Slagter
- Køletekniker
- Procesoperatør
- Elektronikoperatør
- Forsyningsoperatør
- Mejerist
- Tarmrener
- Maritime håndværksfag
- Produktions- og montageuddannelsen

Transport:

- Trafikflyver
- Grundlæggende maritim uddannelse
- Erhvervsfisker
- Sætteskipper
- Fiskeskipper
- Buschauffør i kollektiv trafik
- Kranfører
- Togklargøringsuddannelsen
- Lufthavnsuddannelsen
- Styrmand

Undervisning og læring:

- Faglærer i idræt
- Fodterapeut

IRIS GROUP

CHRISTIANS BRYGGE 28, 1. SAL | DK-1559 KØBENHAVN V

IRISGROUP@IRISGROUP.DK | WWW.IRISGROUP.DK